

DIPLOMADOLGOZAT

Kovács Máté

2020

BUDAPESTI GAZDASÁGI EGYETEM
KÜLKERESKEDELMI KAR
NEMZTEKÖZI TANULMÁNYOK MESTER SZAK
LEVELEZŐ TAGOZAT
ÍR FÜGGETLENSÉGI HÁBORÚ, ANNAK GAZDASÁGI ÉS
TÁRSADALMI KÖVETKEZMÉNYE, HATÁSA A 21. SZÁZADBAN.

Belső témavezető: Dr. habil. Vásáry Viktória

Készítette: Kovács Máté

Budapest. 2020

TARTALOMJEGYZÉK

ÁBRAJEGYZÉK	6
I. BEVEZETÉS	7
II. A FÜGGETLENSÉG ÚTJÁN.....	10
II.1. Első lépések és a magyar példa	10
II.2. Az autonómiai krízis	12
II.3. Húsvéti felkelés:	14
II.4. Az első Dáil	15
III. A HÁBORÚ:	16
III.1. Kezdeti ellenségeskedés.....	16
III.2. Az erőszak terjedése.....	18
III.3. A Brit adminisztráció összeomlása	18
III.4. Az IRA szerveződése és működése	19
III.5. A Katonai törvénykezés ideje	19
III.6. 1920 októberétől 1921 júliusáig.....	20
III.7. Government of Ireland Act.....	21
III.8. A 1921 májusi általános parlamenti választások.....	23
III.9. Észak és Dél	24
III.10. Az 1921-es propaganda háború	24
IV. TÚZSZÜNET.....	25
V. ÉSZAK ÍRORSZÁG VÉRES SZÜLETÉSE	26
VI. FÜGGETLENSÉG ÉS AZ ÍR POLGÁRHÁBORÚ.....	26
VI.1. Előzmények	26
VI.2. Megegyezés.....	28
VI.3. A polgárháború	29
VII. A BRIT KATONÁK KIVONÁSA.....	30
VIII. AZ EGYESÜLÉS ÚTJÁN	31

IX. GAZDASÁG A FÜGGETLENSÉG UTÁN.....	35
IX.1. 19.századi előzmények.....	35
X. 1922-1950.....	37
X.1.„Marha- Szén egyezmény” és a megegyezés.....	41
XI. AZ ÍR GAZDASÁG HANYATLÁSA 1950-1973	41
XII. 1973-1990.....	45
XIII. A „KELTA TIGRIS” EMELKEDÉSE ÉS BUKÁSA 1995-2007	48
XIII.1. Külföldi befektetések és az EU egységes piaca.	48
XIII.2. Dereguláció és verseny.....	50
XIII.3. Fiskális politika.	50
XIII.4. Szociális Partnerség, társadalmi kiegyezések.....	50
XIII.5. Humán tőke: Oktatás	51
XIII.6. EU strukturális és kohéziós alapok.....	52
XIII.7. A kis ország hatás	52
XIII.8. Béke és stabilitás.	52
XIII.9. A jó kormányzás ereje.	53
XIII.10. A globalizáció működik Írország számára	53
XIV. 2008-2013 GAZDASÁGI VISSZAESÉS.....	53
XIV.1. Válság közvetlen külföldi befektetői szemmel. SWOT analízis.	56
XV. A „KELTA FŐNIX” 2014-2017	57
XV.1. Vissztérés a hosszútávú növekedéshez? SWOT analízis	59
XVI. AZ ALACSONY ADÓMÉRTÉKŰ MODELL KIHÍVÁSA: 2017-NAPJAINKIG.	62
XVII.AZ ÍR OKTATÁSI RENDSZER.....	63
XVIII. A BREXIT HATÁSA ÍRORSZÁGRA	65
XVIII.1.Brexit és Írország SWOT analízis	68
XIX. AKTUALITÁS: COVID-19	71
XIX.1. Fiskális politika a koronavírus válság kezelésére.....	72

XX. ÖSSZEFOGLALÓ.....	74
XXI. BIBLIOGRÁFIA	76
XXII. MELLÉKLET.....	78

ÁBRAJEGYZÉK

1. ábra: Bruttó dekadális kivándorlás aránya 1000 főre vetítve	36
2. ábra: Mennyire volt Írország protekcionista? Átlag vámok Európában százalékban, 1922-1938.....	38
3. ábra: Mennyire volt Írország protekcionista? A korlátozásokkal súlytott import aránya százalékban 1937	39
4. ábra: Egyfőre jutó GDP alakulása Írországban 1981-2018 között.	48
5. ábra: Munkanékültség %-ban.	49
6. ábra: Államadósság, GDP %-a.....	51
7. ábra: Lakásárak Írországban 2000-2010, EUR x 1000-ban.	54
8. ábra: Ír export irányának összehasonlítása	66

I. BEVEZETÉS

Kutatásom célja, bebizonyítani, hogy az Ír függetlenedési háború és a független Írország gazdaságpolitikája nem volt különösen szokatlan. A legtöbb esemény sokszor történt már meg a történelem folyamán. A hosszú ideig tartó Egyesült Királyságtól való függőség nem csak a történelmre volt hatással, de a függetlenség után fennmaradt rosszul teljesítő Brit gazdaságtól függés kihatással volt az Ír gazdaságra is. Az Eu tagság és az Ír függetenség kiegészítette egymást. Az Ír gazdasági csoda – a megfelelő döntések mellett- a „jókor, jó helyen” eredménye.

Kutatási módszereim között szerepel a kvantitatív módszer, vagyis számszerűsíthető eredmények bemutatása, ezekből vonom le következtetéseimet. Továbbá a feltáró módszerek közül a dokumentum elemzést.” Dokumentumnak tekintünk minden olyan, a jelenben vagy a közelmúltban keletkezett anyagot, ami nem közvetlenül a kutatás céljára készült, de melyekből adalékokat, fontos információkat kaphatunk a kutatómunkánkhoz.”¹A dokumentum fajtái közül a témával kapcsolatos hivatalos dokumentumokat dolgozom fel.

Feldolgozó módszerek közül a statisztikai módszereket alkalmazom. A felsorolt módszerek kivitelezéséhez az adatgyűjtés technikáját használom, ezeket összegzem, rendezem, elemzem, statisztikai módszerekkel.

Dolgozatom első részében a függetlenedési háborút taglalom, majd a független ír gazdaság teljesítményét vázoló fel.

Mikor az ember meghalja, a terrorizmus szót automatikusan 2001. szeptember 11-e jut eszébe és a tálibok, arabok, muszlimok, palesztinok, ki milyen néven ismeri, vagy véli ismerni e csoportot, csoportokat. Ez nem volt mindig így. Sokáig az európai embernek a terrorizmus egyenlő volt az IRA-val. Nem is nagyon tudták mi az és miért teszi azt, amit tesz. Talán volt egy réteg, aki tudta és a ma is tudja (véleményem szerint egyre kevesebben), hogy hol és miért működik ez a terror szervezet. Sajnos a magyar oktatásból (hacsak valaki felsőoktatásban nem olyan szakirányt választ), Írország kimarad. Talán ez az oka annak, hogy a rendelkezésemre álló magyar nyelvű szakirodalom igencsak véges, de hozzá jutottam angol nyelven, külföldön megjelent könyvekhez. Pedig ismernünk kellene Írország történetét. Nem csak azért mert az európai unió egyik fejlődési csodája (bár, ír elemzők szerint „a kelta-tigris már 2002-ben lesántult) hanem azért is, mert van, aki szerint Magyarország és Írország sok mindenben hasonlít egymásra.² Ez az oka annak, hogy

¹https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0005_31_kutatasmodszertan_scorm_02/232_kutatsi_stratgik.html Utolsó letöltés: 2020. 05. 17.

²Kabdebo Thomas (1988): The Hungarian - Irish "parallel" and Arthur Griffith's use of his sources. St. Patrick's College, Maynooth.

szakdolgozatom témájának az Ír szabadság harcot választottam. Közelebb szeretném hozni Európa legnyugatibb demokráciájának kevésbé demokratikus, de annál véresebb születését és a szétszakadt Írország kialakulását, a mai napig tartó (egyesekek már demokratikus, mások még mindig kevésbé demokratikus) törekvésést az egyesítésre, amire a mai időkben egyre nagyobb esély van.

Törekvésem első lépésként áttekintést szeretnék adni arról miért és kinek az igáját kellett leráznia. Hasonlóan hozzánk Írország felett is egy hatalmas birodalom uralkodott, ez a Brit birodalom volt. A problémák az unióval kezdődtek. Az Ír királyság és Skócia és Anglia Egyesült Királyságának 1801 - es egyesítése után az írek folyamatos harcot vívtak a brit uralom ellen. Az első felkelés két évvel az egyesülés előtt robbant ki 1798-ban. Az Egyesült Írek Felkelését az amerikai és francia szabadság harc inspirálta. Ez a felkelés csak pár hónapig volt életképes. Három évvel később Robert Emmet próbálta lerázni országáról a brit uralmat, de törekvései már a legelején meddőségre voltak ítélve. Emmetet elkapták és kivégezték. A következő felkelésre 1848-ban került sor a Nagy Ír Éhínség alatt, ami szintén nem tudod sokat elérni a hatalmas birodalommal szemben. Az 1867-es Fenian felkelés már szervezettebbnek ígérkezett, de leszámítva hogy próbálták átterjeszteni a kolóniákra is a felkelést (amerikai szimpatizánsok próbáltak bomlasztani Kanadában) nem sokat értek le. Az ír nacionalisták a 19. század végétől egyre erősebben álltak ki azon követelésük mellett, hogy a brit kormány autonómiát adjon nekik.³

Fontosnak tartom itt ismertetni röviden Írország korai történelmét annak érdekében, hogy megértsük, hogy került „rabiga” alá az ír sziget. Őseik, a kelták, a IV. században telepedtek le a szigeten. A területen létrejött Dalraida királyság olyan erőre tett szert, hogy hatalmát ki tudta terjeszteni Skócia északi vidékeire. Az angol szászok érkezésével egyre nyugatabbra szorultak.

A hanyatlás a IX-X. században érte el a virágzó királyságot, amikor megjelentek a vikingek és a normannok. Betöréseik eredményeképpen⁴ az íreknek hatalmas veszteséggel kellett számolni, mely előmozdította a tárgyalást a felek között. Mivel senkinek nem volt fontos⁵

³ Arató Endre (1978): A nemzetiségi kérdés Nagy-Britanniában, Kossuth Kiadó, Budapest.

⁴ Mindketten rabló és fosztogató hadjáratot folytattak.

⁵ Armour W. S.(1935): Facing the Irish question. Duckworth Kiadó, London.

a szóban forgó kihalt terméketlen vidék, gyors megállapodás született, melynek eredményeként alapultak meg az első kereskedő telepek (Dublin, Waterford, Cork).

A városok gazdagsága láttán II. Henrik angol király (1154-1189), a pápa⁶ engedélyével hadjáratot indított a sziget elfoglalásáért majd kimondta⁷ Írország egyesítését⁸ a brit koronával.⁹Az ország asszimilálása érdekében megkezdődtek a tömeges betelepítések. Főleg normannok kaptak földet az ír szigeten. Anglia ezzel próbálta őket kiszorítani a politikai életből.

Ahogy teltek az évek a betelepített lakosság kezdte felvenni az ír szokásokat. Mivel ez a folyamat veszélyesnek tűnt a korona szemében lépéseket tett ellene és kiadta a killkeny rendeletet.¹⁰A következő pont az ellentétek lajstromán VIII. Henrik uralkodása (1509 – 1574) alatt történt. Henrik 1537-ben megalakította az anglikán egyházat ezzel elszakadt Rómától. Az írek azonban továbbra is pápa hívek maradtak.

Az 1649 – 1651 –ig tartó angol ír háború után az elkobzott vagy elhagyott földeket angol katonák kapták meg. Később az írek földjük visszaszerzésének reményében, a katolikus II. Jakab mögött sorakoztak fel, aki vereséget szenvedett III. Vilmostól (1690-es Boyne-i csatába). Az írek osztoztak veszteségében, így minden maradék hatalmukat és tulajdonjogukat elvesztették. A sziget ellen kedvezőtlen kereskedelmi intézkedéseket hoztak, melynek egyik eredményeként sokan elhagyták hazájukat és Amerikába emigráltak. A másik hozadéka pedig a szigeten maradtak egyre erősödő vágya a kereskedelmi és közigazgatási ügyekbe.

1801-ben az angolok kiadták az Act of Union törvényt, aminek értelmében Írország elveszítette önállóságát, vagyis nem gyarmat többé, hanem az Egyesült Királyság

⁶ IV. Adorján Szent Péter trónján a 169. pápa. Az egyház történetének egyedüli angol származású vezetője. A magyar nyelvű szövegek gyakran IV. Hadrián néven említik.

⁷ Windsori egyezmény 1175.

⁸ Conolly S. J.(1998): The Oxford companion to Irish history. Oxford Univ. Press, Oxford.

⁹ Ez csak névleges egyesítés volt, hiszen az angolok által irányított terület csak Dublin környékére terjedt ki.

¹⁰ 1366. Az angolok nem tarthattak fenn kapcsolatot írekkel, betiltották az ír nyelv használatát és szétválasztották a két papságot is.

elidegeníthetetlen része¹¹. Természetesen ez az írek számára kedvezőtlen lépés, tovább gerjesztette a feszültséget. Ugyan volt képviselőjük a Westminsterben, de ez csak jelképesnek volt mondható.¹²

A sziget északi része azonban a törvényt, az angolok számára kedvezően fogadta (nem csoda, hiszen az itteni iparvidékek területén főként protestánsok éltek). A kezdeti ellentétek a sziget északi és déli fele között még nem a valláson, alapultak, hanem az észak ipara és a dél mezőgazdasága között. Mivel észak bekapcsolódott a brit iparosodásba ezért sokkal nagyobb ütemben fejlődött, amíg dél nem, hogy fejlődött, hanem az 1840-es években a rossz burgonyatermelés miatt tönkrement¹³. A déli országrészben éhínség pusztított.¹⁴

Az éhínség után, a folyamatos lázongás volt jellemző az ír szigetre.

II. A FÜGGETLENSÉG ÚTJÁN

II.1. Első lépések és a magyar példa¹⁵

Arthur Griffith, a Sinn Féin alapítója 1904-ben adta ki könyvét „Magyarország feltámadása és annak írországi párhuzamai címmel. A könyvet nevezhetjük első lépésnek a szabad Írország felé vezető úton. A könyv a magyar történelmet öleli fel az 1848-as szabadságharcotól a kiegyezésig. Célja a könyv megírásával példamutatás volt, egy lehetséges Anglia és Írország által közösen kormányzott monarchia felállítására. Művében követendő példaként említi, Magyarország és az Osztrák-Magyar Monarchia viszonyát.

¹¹ Ekkor a király III. György volt (1760 – 1820)

¹² Foster Robert (1989): Modern Ireland 1600-1972, London. 229.o

¹³ Foster Rober (1989)t: Modern Ireland 1600-1972, London.

¹⁴ Ennek és a lakosság folyamatos zaklatásának köszönhetően az első világháborúig a lakosság száma 8,2 millióról 4,4 –re csökkent.

¹⁵ A jelen fejezet forrása: Apáti Anna Zita (1999): A kettészakított sziget. Alexandra Kiadó, Pécs.

Leírja, hogy a világosi fegyverletétel és az Oktrojált alkotmány¹⁶ is csak átmenetileg tudta megszüntetni az ország önállóságát. Nem vált be sem Schutzenberger elképzelése a centralizált birodalomról sem Haynau rémuralma¹⁷.

A Hazafias érzelmű magyarok ellenálltak az osztrák adórendszer bevezetésének, a polgári és büntető törvénykönyv kiterjesztésének, vagyis a passzív ellenállás eszközeihez nyúlt.

Végül a birodalom nehézségei nőttek (az adók nem fizetése, a hadsereg költségeinek fedezetlen volta államcsőddel fenyegetett).

1861-ben az uralkodó által 10¹⁸ év után először összehívott parlamentnek az lett volna a feladata, hogy küldöttet válasszon a birodalmi parlamentbe. Ez azonban kisebbségi helyzetet eredményezett volna a magyarok számára. Mint az íreknek a brit parlamentben a magyaroknak is meg lett volna kötve a keze az osztrákban.

Mivel az országgyűlés elutasította a javaslatot az uralkodó arra apellálva, hogy, a magyarok engedni fognak feloszlatta azt. A nép azonban visszatért a passzív ellenállás eszközeihez.

Öt év múlva 1876-ban jött el a pillanat, amikor az álláspontok közeledni tudtak egymáshoz, mivel mindkét fél az államcsőd fenyegette¹⁹. Hozzájárult még az is hogy mind a két oldal képes volt a kompromisszum készsége. A magyarok engedtek a '48-as követelésekből, elismerték a közös ügyek létjogosultságát (külügy, hadügy, és az ezeket fedező pénzügy),

¹⁶ Olmützi alkotmány. I. Ferenc József császár adta ki császári pátéssal 1849. március 4-én. Uralkodói rendelettel kiadott alkotmány számos egyéni szabadságjogot biztosított – így a törvény előtti egyenlőséget, a nyelvi és nemzeti egyenlőséget, eltörölt minden hűbéri alárendeltséget, – alapjában véve azonban centralizált és abszolutista állam megteremtését jelentette.

¹⁷ Az 1848-1849-es szabadságharcot lezáró világosi fegyverletételt (1849. aug. 13.) követő egyéves időszak.

¹⁸ 1850 – 1860 között nem hívták össze országgyűlést. A nehézségek láttán Ferenc József 1860-ban kiadja az ún. Októberi diplomát, melyben lemond teljhatalmáról és bizonyos föderaliztikus elemek is találhatóak.

¹⁹ A magyar földbirtokosokat tönkretette a passzív rezisztencia, az osztrákokat pedig az elmaradt adók és a poroszokkal folytatott háború merítette ki.

az osztrákok pedig megadták a független törvényhozás, végrehajtás, igazságszolgáltatás jogát.²⁰

Giffith azonban nem csak a tárgyalások megkezdését sugallta, hanem a nemzet számára létkérdése tette a hazai gazdasági és kulturális intézmények létrehozását és a meglévők fejlesztését. Ahogyan a magyaroknál a Nemzeti Múzeum (1802), a Nemzeti Színház (1837), a Tudományos Akadémia (1831), a Végegylet (1844) megalakult, a függetlenség is elérhetőbbé vált.

Bár a munka egy másik nép történetét mesélte le, a hasonlóság és célzás a konfliktus kezelésére egyértelmű volt. Célja a fegyveres összecsapás elkerülése volt. A tárgyalásokig pedig a tennivalók főbb irányvonalait vázolta fel, amit a Sinn Fein²¹ politikájában ismertetett részletesen²².

II.2. Az autonómiai krízis:

1910-ben Londonban, Herbert Henry Asquith vezetésével, ismét Liberális kormány került hatalomra (1905-ben nyerték az első választást majd 1915-ig voltak hatalmon, ezzel a legtovább kormányon lévő liberális kormányzás volt²³) Lloyd George az önkormányzat bevezetése mellett döntött. Ez a lépése megérthető volt, hiszen egész Európa a változásoktól, zengett. Az akkori vezetés nagy veszélyt látott az angol munkásosztály szimpátiájában az ír nacionalisták felé. Ezt a veszélyt Lloyd George miniszterelnök is belátta.²⁴

Sri Lloyd előtt és az ír önkormányzat (Home Rule) között csak a felsőházi konzervatívok (Toryk) vétójoga állt. Miután Lloyd egy jól irányzott stratégiai húzással megszüntetette a

²⁰ Csorba László et al. (1998): 19. századi magyar történelem 1790-1918. Korona Kiadó, Budapest.

²¹ Arthur Griffith alapította 1905. november 28-án Dublinban. Griffith a pártalapítással alapvetően egy az egész Írország (az ír sziget) területére kiterjedő hatáskörű parlament létrehozását szerette volna elérni az Egyesült Királyság keretein belül.

²² Mindkét munka 1905-ben íródott, akkor azonban nem váltott ki akkora érdeklődést. csak később.

²³ A brit parlament oldaláról <http://www.parliament.uk/>

²⁴ A cárizmus bukása, a bolsevik hatalom átvétel az összes európai monarchiát félelemmel töltötte el.

Lordok házának vétőjogát, elvben már semmi nem akadályozta meg a Home Rule elfogadását.

A toryk nem akarták kiengedni a kézből Írország irányítását ezért más eszközökhöz folyamodtak a Home Rule szabotálására. Tudták, hogy az anyaországban már nincs esélyük a törvény ellen. Ulsterban a protestáns koronahűség fellegrárában önkéntes, fegyveres ellenállás bontakozott ki. Nagy valószínűséggel az ellenállást Tory²⁵ közeli csoportok, személyek szervezték meg, amit az is alátámaszt, hogy az önkénteseket angol tisztek közreműködésével képezték ki. Mivel hivatalosan is érvényt akartak szerezni a mozgalomnak nyilatkozatot adtak ki, amiben fogadták, hogy minden lehetséges eszközzel megőrzik Írország korona hűségét. Az már egy más kérdés hogy, egyes források szerint²⁶-sok esetben az aláírásokat gazdasági és erkölcsi nyomással kényszerítették ki. Az ellenállás vezéréként Sir Edward Carson (1854-1935) volt angol főügyész lépett elő, aki az Orániai Rend²⁷ és a belfasti munkások támogatásával ideiglenes kormányt alakított Ulsterban.

Felmerül a kérdés, hogy a munkásság miért állt a ki a kisebbségi kasztként működő protestáns arisztokrácia védelmében. A választ a Brit gyarmatosítás adja meg, vagyis az ott alkalmazott osztó meg és uralkodj elv. Az angolok felismerték, hogy az egységes szakszervezet megalakulásának egyetlen ellenszere, ha a szigeten egymásnak ugrasztják a protestáns és a katolikus felekezetet.

A korona hatásköre alól szabadulni vágyó tömeget sem tétlenkedtek, hamarosan – 1913-ban- nagyszabású munkás tüntetések bontakoztak ki. Ekkor még az angolok el tudták hitetni az ír többséggel, hogy ezek a mozgalmak pusztán a munkás osztálylázongási, amit az is alátámasztott, hogy az ír rebellesek nagy támogatást kaptak angol osztálytársaiktól. ez volt az oka, hogy ekkor még az ír középosztály, nemesség²⁸ és a „pálista papság” is „narancs

²⁵ Rosa Peter(1990): Rebels: The Irish rising of 1916. Bantam Press, London.

²⁶ Desmond Greaves (1973) : AZ ír válság, Kossuth Kiadó, Budapest. 36.o

²⁷ 1796-os alapítású unionista protestáns szervezet, főleg Észak-Írországban és Skóciában. Nevét a holland születésű Oriániai Vilmosról kapta aki újra anektálta Írországot a Brit korona számára és így Anglia, Skócia és Írország királya lett.

²⁸ Arató Endre (1978): A nemzetiségi kérdés Nagy-Britanniában, Kossuth, Budapest.

rend”²⁹ mögött sorakozott fel. A sztrájk eredménye az osztályöntudat erősödése és a Polgári Gárda megalapítása volt.

1913-ban angol kormányrendelet tiltotta meg a fegyver és lőpor importot az egész szigeten és minden polgárt kötelezett a beszolgáltatásra (bár Észak-Írországban továbbra is tonna számra rakodták partra a muníciót) és ez szolgáltatta az első gyűjtópontot. Mikor 1914 júliusában az önkéntesek is fegyverhez jutottak nem voltak hajlandóak azt beszolgáltatni, angol tisztek a tömegbe lövettek. Az ezt követő hatalmas felháborodás és a közlő háború miatt az angolok engedni kényszerültek és a parlament a király jóváhagyásával elfogadta a Home Rule törvényt. Azonban Nagy-Britannia 1914 Augusztus 4.-én hadba lépett és a törvény életbe léptetését felfüggesztették a háború idejére.³⁰

II.3. Húsvéti felkelés:

„ Anglia nehézsége –Írország lehetősége”³¹

Felkelők egy csoportja (Az Ír Forradalmi Testvériség) a fenti elv alapján úgy határozott, hogy érdemes kirobbantani a felkelést még a ’ nagy háború előtt ’ (első világháború 1914-1918). A régi mondás alapján - ellenségem ellensége a barátom – számítottak a német katonai segítségre, valamint az amerikaiak anyagi támogatására, mivel Amerika mindig segítőt kezet nyújtott a birodalmaktól függetlenedni vágyó országok számára. Ugyanakkor egy Patric Pearse által vezetett másik radikálisan nacionalista szervezet azt vallotta, hogy csak önerőből, ír vér által lehet kivívni függetlenséget. Azt akkor még nem tudták, hogy sem Amerika sem Németországtól nem számíthattak segítségre³²

Végül Pearse radikálisai megtették azt a történelmi lépést, amiről azt hihetjük, hogy nem ért el semmit pedig az mozdította elő a függetlenedés folyamatát. A dublini főpostahivatalt rohamozták meg főleg polgári radikálisokból és önkéntesekből álló csoporttal. A támadásra

²⁹ Orániai rend .Azon protestánsoktól származtatják magukat akik az írekkel ellentétben nem a katolikus II. Jakabot támogatták hanem A szintén protestáns Orániai Vilmost az angol trónért fojt harcban 1688-ban.

³⁰ Moody T. W. ; Martin F. X.(1999): Írország története. Corvina, Budapest.

³¹ Desmond Greaves (1973): AZ ír válság, Kossuth Kiadó, Budapest.

³² Caulfield Max (1964): The Easter Rebellion. London.

nem mutatott semmi jel. Anglia el volt foglalva a gyarmatokon zajló háborúval és az anyaország területét biztosítva érezte. Az ír lakosság sem sejtette mi készül, mivel ekkor még nem volt szervezett a felkelés. A postahivatalt ért támadás történelmi léptékű volt, mivel ekkor került ki először angol adminisztráció által vezetett épületre a szabad Írország lobogója, és a hosszú angol uralom során először kiáltották ki eredménnyel a független Írországot. AZ ideiglenes kormány feje Patric Pearse lett. Ez a felkelés volt a legnagyobb 1878 óta.

Annak ellenére, hogy az angol adminisztrációt felkészületlenül érte a lázadás, mégis nagy erővel válaszolták a felkelésre. Ennek ellenére az utcai harcok mégis 6 napig tartottak. Anglia válasza a felkelésre a megtorlás volt. A vezetőket elfogták és kivégezték. Ezzel azt érték és, hogy nőtt a felkelés támogatása civil oldalról. Amit csak tetézt a háborús állapot bevezetése a szigeten.

Ekkor még az Ír nemesség és főpapság az angolok oldalán állt és nagy szerepet játszott a forradalom leverésében. A közpapság viszont már akkor kiállt a felkelők megmentéséért.

Akkoriban Európa még nem nagyon figyelt oda az Írországi eseményekre. Kivéve Lenint, aki a kiállt a felkelők igazáért (valószínűleg potenciát látva a proletárforradalom nyugati kiterjesztésében) : „feltételezni, hogy lehetséges társadalmi forradalom a gyarmatok és Európa kis nemzeteinek forradalma nélkül, a kispolgárság zendülései, a félproletár tömegeknek az elnyomás elleni mozgalma nélkül, egyenlő volna a társadalmi forradalom tagadásával... Az írek szerencsétlensége, hogy idő előtt lázadtak föl, amikor a proletarizmus európai forradalma még nem érlelődött meg.”³³

II.4. Az első Dáil³⁴

A húsvéti felkelést angol részről természetesen hatalmas megtorlások követték. Rengetek embert zártak börtönbe vagy koncentrációs táborba³⁵. A közhangulat gyökeres

³³ Desmond Greaves (1973) : AZ ír válság, Kossuth Kiadó, Budapest. 38.o

³⁴ Dáil Éireann: Írország nemzetgyűlése

³⁵ Nem azonos a későbbi német annihiláló tábor fogalmával, ebben az esetben büntető tábort jelent, ahova csak bizonyos bűnnel vádolt emberek kerültek, esetünkben olyanok akiket kapcsolatba hoztak az IRA-val. Ilyen tábor egy volt a Curragh tábor Írország Kildare megyéjében.

változásokon ment keresztül. A kiszabadultak állandó szónokai lettek a tömeggyűléseknek és sok esetben hősöknek kijáró tisztelettel kezelték őket. Immár a közvélemény támogatásával a hátuk mögött újraalapították a Sinn Fein³⁶-t a köztársasági pártot. Az elnök személye is a hős képet volt hivatott szolgálni, mivel a húsvéti felkelés egyetlen életben maradt vezetőjét Éamon de Valera-t (szül: George De Valero 1882-1975) állították erre a posztra.

Az 1918-as választások hatalmas megfélemlítés és terror közepette zajlottak le. Ennek ellenére – az angol adminisztráció legnagyobb meglepetésére- a Sinn Fein mégis megszerezte a szavazatok kétharmadát. Azok a képviselők (17-en) akik nem börtönben vagy kényszer emigrációban éltek 1919 januárjában kikiáltották az ír szuverén államot, a húsvéti felkelés utódját³⁷. Ez volt az első intézkedése az ugyan ebben az évben létre hozott Déli Éireannak. Ekkor született meg az IRA (Irish Republican Army- Ír Köztársasági Hadsereg)³⁸. Bár megbízást kapott az IRA a Dáil Egyes tagjaitól hogy a Dublin központú angol adminisztráció ellen fellépjenek és bár a tényleges háború '19-es kitöréséig is sok áldozatot követelt a felkelés, szervezett fellépés nem történt még az angol jelenlét ellen.

III. A HÁBORÚ:

III.1. Kezdeti ellenségeskedés

A Dáil megalakítása után kettős hatalmi helyzet alakult ki a szigeten, mivel a dublini kastélyban székelő brit rendőrség és közigazgatás volt a legális hatalom a korona szerint Ugyanakkor a másik oldalon ott állt az a nép által választott ír független nemzetgyűlés, melynek működését az angol adminisztráció minden lehetséges erővel megpróbálta

³⁶ Arthur Griffith alapította 1905. november 28-án Dublinban. Griffith a pártalapítással alapvetően egy az egész Írország (az ír sziget) területére kiterjedő hatáskörű parlament létrehozását szerette volna elérni az Egyesült Királyság keretein belül. Példaként az Osztrák–Magyar Monarchiát állította, ami egy állam volt két parlamenttel.

³⁷ Rosa Peter (1990): *Rebels: The Irish rising of 1916*. Bantam Press, London.

³⁸ Cronin, Sean (1980): *Irish nationalism: A history of its roots and ideology*. The Academy Press, Dublin.

akadályozni. Első lépésként illegálisnak nyilvánította és betiltotta annak működését, tagjait körözési listára tették. A nép félelmét állandó zaklatással érték el³⁹.

Második lépésként az egész országra kiterjedő kémhálózatot hoztak létre, melynek eleinte nyomorúságban élő írek voltak a tagjai. Később, ahogy növekedett az emberek támogatása a köztársaságiak felé, úgy szaporodtak a kettős ügynökök is. Természetesen ezt felismerték az angolok is és külső megfigyelőket küldtek a szigetre. Mivel ezek az emberek idegen voltak ezért az információtovábbítás akadozott, ami az íreknek kedvezett⁴⁰.

Az ír elhárítás főnöke Michael Collins volt, akinek jó kapcsolatai hozzásegítették a hálózatot a jó működéshez. Hozzájárult az angol titkosszolgálat működésének ellehetlenedéséhez az is, hogy későn vette észre, hogy sok esetben valótlan hírek alapján dolgoztak.

Végül az angoloknak lépni kellett. Nem csak az IRA rajtaütés szerű támadás miatt, hanem a világ felé kommunikált álláspont miatt is. Mivel nem hivatalosan nem ismerte el a független Írországot ezért a többi országnak csak a birodalom belső problémájáról beszélt, ami kisebb rendrakással megoldható.

1920-ban bevezették a városokban a kijárási tilalmat és a létrehozták a Black and Tans⁴¹ nevű katonai rendfenntartó csoportot. A csoport létrehozása más okokból is jól jött az angoloknak. A háború végeztével rengetek közkatona vált munkanélkülivé⁴². A Black and Tans tiszti rétegét ezek a katonák tették és később ők képezték a ki azokat az önkénteseket, akik megfeleltek az elvárásoknak.

Az angol kormány Lloyd George vezetésével még mindig nem tárta a világ elé a tényleges helyzetet. A Dáil viszont igyekezett mindent megtenni, hogy mindenki tudjon az angol csapatok kegyetlenségéről.

³⁹ Armour W. S (1935): Facing the Irish question. Duckworth, London.

⁴⁰ Armour W. S (1935): Facing the Irish question. Duckworth, London.

⁴¹ Feketék és barnák egyenruhájukról kapták a nevüket. Barna ruhájukról, fekete sapkájukról és karszalagjukról nevezték el őket.

⁴² Böll Heinrich (1963): Írországi napló. Európa.

III.2. Az erőszak terjedése

Habár sokan a békés függetlenség kivívásának voltak a hívei, főleg a civil engedetlenség eszközével, egyre több brit hivatal és adminisztrációs központot ért támadás. Sokan odáig merészkedtek, hogy az adminisztrációs testület tagjait megölték, közülük is a legkiemelkedőbb személy a helyi rendőrbíró volt. Ezek után nem hagytak más lehetőséget az angoloknak, mint a véres megtorlást. Ami azonban túlságosan súlyosra sikeredett. A hatalmas megtorló kampány eredménye, mint sok esetben itt is oda vezetett, hogy az eddig békés polgárok és a civil engedetlenség politikai támogatói is az erőszak pártiak felé fordultak. Ennek eredményeként a polgárság is elfordult olyan szervezetektől, amiknek ugyan ír tagjai voltak (pl.: az Ír Királyi Rendőrség) de az angolokat támogatták. A végén e szervezetekből sokan álltak át a szabadság harcosok oldalára. Az angoloknak megnehezítette a helyzetét az is, hogy az ír sziget munkásainak a 95%-a Ír volt, ezért a mikor a polgári engedetlenség jegyében sztrájkot hirdettek, a birodalomnak nagyon sok területre angol munkásokat kellett vinnie. Ilyen volt többek között a szállítás területe, ami megnehezítette az angol utánpótlás szállítást⁴³. A rebellisek támogatása végül a brit adminisztráció összeomlását hozta.

III.3. A Brit adminisztráció összeomlása

Fokozódtak az Ír Királyi Rendőrséget ért támadások, főleg a kisebb települések közelében, aminek eredménye képen a rendőrség nagyobb városokba húzódott vissza. Az elhagyott központokat és adó irodákat porig égették az IRA tagjai, nehogy azokat újra használni tudják. Ezeknek egyértelmű következménye, hogy rendőrség nélkül nem lehet betartatni a törvényt mellyel együtt járt a bírósági rendszer bukása, ami a még megmaradt brit hű rendőrség morálját is alá ásta. A brit adminisztráció gyengülése (helyenként teljes bukása) lehetővé tette a Dáil számára hogy saját adminisztrációs rendszert alakítson ki. Továbbá brit hivatalok hiányában az újonnan felállítottak szedték az adót, amit nem fizettek be az angoloknak. 1920-ban már az angolok szerint is figyelmet igényelt az Ír Köztársaság, hiszen

⁴³ Apáti Anna Zita (1999): A kettészakított sziget. Alexandra, Pécs.

saját törvénnyel, saját fegyveres erővel, saját adminisztrációval és saját adóval rendelkezett. Ekkorra az angolok ismét csak a megfélemlítés eszközéhez tudtak nyúlni.⁴⁴

III.4. Az IRA szerveződése és működése

⁴⁵Mint minden szervezet mögött az IRA mögött is állt egy ember. Ez az ember Michael Collins volt. Névelegesen ő volt a forradalmi kormányban a pénzügyminiszter tehát a pénzek szétesztésében is nagyon nagy szerepet játszott, ami nem kis összeg volt, hiszen az amerikai ír emigránsok nagyon nagymértékű támogatást nyújtottak az ügy érdekében. Emellett az IRA egyik főtisztjeként szerepet játszott a tisztek kiválasztásában, vagyis a háború egyik legmeghatározóbb figurája volt. Nem csoda, hogy Collins ilyen magas posztra tudta magát felküzdeni, veleszületett intelligenciája és kiváló szervező készsége a háború elején megmutatkozott, amikor az általa szervezett és kiképzett csapat, felderítette, és likvidálta az angolok kémeit. Fontos szerepet játszott még az IRA vezetésében Richard Mulcahy, akinek feladata a csapatok szervezése és irányítása volt az egész országban. Mivel az IRA nem volt országos szinten teljesen szervezett ezért nagyon sok múlt a helyi vezetőkön is. Például, Seán Mac Eoin (az IRA repülő osztag vezetője), Seán Moylan (Parancsnok), Liam Lynch (tábornok), Tom Barry (gerilla vezér), Ernie O'Malley (az IRA tagja munkássága később mutatkozott meg amikor megírta visszaemlékezéseit).

III.5. A Katonai törvénykezés ideje

1920-tól az angolok megsokszorozták jelenlétüket az országban. Márciusban és Júliusban érkeztek csapatok az Ír szigetre ahol nem sokára kegyetlenségükkel és részeges viselkedésükkel teljes mélypontra süllyesztették le az angol kormányzat hírnevét. Az 1920. augusztus 9-én elfogadott „vissza a rendet Írországra törvény értelmében” létrehozták a katonai vizsgáló bíróságokat, melyek hatalmát az egész lakosságra kiterjesztették. Ezeket a bíróságokat arra bízatták, hogy éljenek a halálbüntetéssel és a tárgyalás nélküli ítélkezéssel. Továbbá a szabad ír ország területén minden fizetést felfüggesztettek. A brit kormánynak ez volt a megoldása a békés tárgyalások helyett. Az intézkedések hatása képen egyre jobban nőtt az erőszak. De az angolok és írek közötti ellentét nem maradt az ország határain belül.

⁴⁴ Apáti Anna Zita (1999): A kettészakított sziget. Alexandra, Pécs.

⁴⁵ A fejezet forrása: Bowyer Bell (1971): The Secret Army, New York.

Az akkoriban még meglévő gyarmatokon szolgáló Ír katonák több helyen megtagadták a parancsot, amiket angol feletteseik adtak ki. Ebben az időben tört ki a legnagyobb ilyen lázadás Indiában. (Két kanyon rohamosztagos ír katona szabotálni próbálta az angol támadást 1920-ban)

III.6. 1920 októberétől 1921 júliusáig

Az erőszak 1920 októberétől 1921 júliusáig tartó majdnem egy év alatt csúcsosodott ki. Ez volt a legvéresebb a szabadság harc történelmében. Az úgynevezett véres vasárnap (1920.11.21) a szabadság harcosok angol tiszteket és civileket öltek meg. Válaszul a birodalom katonái autóikkal behajtottak egy futballmeccsre, Croke Parkba ahol az emberekre tüzet nyitottak. 14 ember köztük egy futball játékos meghalt és több mint 60 ember megsérült. Később még az nap 3 fogvatartott republikánust megöltek a Dublin Kastélyban, a hivatalos hírek szerint szökési kísérlet miatt, de vélik, hogy ez csak kifogás volt arra, hogy megszabaduljanak tőlük.⁴⁶

Egy héttel a véres vasárnap után, az IRA helyi csapata 17 őrzőangol katonát ölt, meg ami alkalmat adott az angoloknak arra, hogy még több megyére kiterjessék a Katonai törvénykezést. Az angolok válasza ezzel nem ért véget. Egyre több falvat gyújtottak fel és egyre több embert börtönöztek be. Sok bebörtönözött ekkor az éhségstrájkhoz nyúlt, amibe legtöbbször bele is haltak a kényszertáplálás ellenére is. Ebben a rövid időszakban vesztette életét az egész háború áldozatainak több mint a fele. A térképek ekkor folyamatosan változtak az erő fölény alakulásával. Néha az angolok kerültek fölénybe egyes területeken, akiknek legnagyobb fölénye a katonák számában volt, néha pedig az írek, akik főleg a gerilla hadviselésnek köszönheték sikereiket. Mégis az egyik leggyászosabb mind két oldal számára az 1920. Május 25.-ei esemény volt.

Ekkor az IRA Dublini szerve elfoglalta és felgyújtotta a közigazgatás házát Dublinban, amit később a szabad Ír állam idején építettek újjá. Az IRA számára nem volt olyan fenséges a győzelem, mint várnánk sok emberük életét vesztette és sokan kerültek börtönbe.

⁴⁶ Apáti Anna Zita (1999): A kettészakított sziget. Alexandra, Pécs.

Egyértelművé vált számukra hogy nem elég felkészültek ahhoz, hogy legyőzzék az angolokat, viszont a másik oldal számára is egyértelművé vált, hogy az IRA nem elpusztítható. Mivel tudták a szabadság harcosok, hogy ilyen körülmények között nem tudnak kellően nagy csapást mérni az angolokra ezért úgy gondolták, hogy angol földre viszik a háborút, ahol nincs katonai törvénykezés és nem is számítanak rá. A célpont Liverpool lett mivel gazdaságilag kulcs szerepet játszott. A bombázásra azonban a fegyverszünet miatt nem került sor⁴⁷.

Az elviselhetetlen erőszak miatt az angolok átgondolták a helyzetet és megoldásként két Írországot képzeltek el, egyet az északi szigetrészen egyet pedig a délin

III.7. Government of Ireland Act⁴⁸

A törvényt 1920. december 23-án fogadta el mind a brit alsóház, a Lordok háza és szentesítette a király⁴⁹

A törvényt három nagyobb részre lehet felosztani, a képviseleti rendszerrel, a pénzügyi rendszerrel, az igazságszolgáltatás szerveivel foglalkozóra.

A képviseletről szóló rész az elsőtől a tizenkilencedik paragrafusig terjed. Mindkét ír államban kétkamarás (alsóház és szenátus) parlament felállítását írja elő. Az ír egység létrehozásának érdekében létrehozták az Ír Tanácsot melynek a vezetője az uralkodó. létszámát negyven tagban határozta, meg amiből tizenhárom – tizenhárom észak-, illetve a déli állam delegál, hetet – hetet pedig a szenátusok. az egység megalakulásakor átadta volna az irányítást az egységes ír kormányának.

A két parlamentnek nincs joga dönteni a koronához tartozó ügyekben. Többek között nincs hatásköre a hadseregben, a háború és béke kérdésében, nem tarthat fenn külügyi kapcsolatokat. Nem fektethetnek tengeralatti távvezetéseket, nem létesíthetnek távirót, világító tornyot, hajózási irányító központot, nem adhat ki pénzt, nem láthat el védjeggyel

⁴⁷ Cronin Sean (1980): Irish nationalism: A history of its roots and ideology. The Academy Press, Dublin 1980

⁴⁸ Írország kormányzásának törvénye; A teljes szöveg alapján http://www.bailii.org/nie/legis/num_act/1920/192000067.html utolsó letöltés dátuma. 2020.04.23

⁴⁹ V. György

árú cikket. Ezeken a területek kívül látszólagosan szabad teret ad a parlamenteknek, azzal a kikötéssel, hogy a Tanács mondja ki az utolsó szót. Az állami tisztségek betöltésénél nem jelenthet előnyt a vallási hovatartozás, de az általános jellegű megfogalmazás miatt ennek betartatása szinte lehetetlen.

Továbbá meghagyja az Ír Királyi Rendőrséget (Dublin Metropolitan Police) London irányítása alatt. Itt is azzal a kitéttel, hogyha a helyzet megengedi, akkor pár év múlva átkerülhet az Ír Tanács irányításába és onnan polgári irányításba. Ismét látszat engedményről van szó, hiszen a „helyzet” megítélését a korona végzi.

A „fenntartott” ügyeken kívül megtartotta magának London a postaszolgálat üzemeltetését, a postatakarék ellenőrzési jogát, a bélyeg kibocsájtást és az Ír Tanács felügyelet alá vonat a vasút halászat ellenőrzését.

Gazdasági téren a legfontosabb intézkedés a független államháztartás felállítása volt, mely függetlenül működött a brit államkincstártól. Ám amíg a parlamentek nem állították fel a szükséges intézményeket, addig a brit kincstár egy elkülönített alapot hozott létre. Az adószedés és az adó összegének megállapítását a nemzeti parlamentek kezébe utalja a törvény, viszont mint a birodalom része, mindkét országnak hozzá kell járulnia annak költségeihez. Ez eleinte nyolcvan millió fontra rúgott, melynek 56%-át dél 44% -át pedig észak Írországnak kellett volna fizetni. Ha figyelembe vesszük, hogy észak Írország – ugyankisebb- sokkal jobb gazdasági helyzetben volt észrevesszük, hogy ez a cikkely is csak az említett országrész malmára hajtotta a vizet.

Annak érdekében, hogy a gazdasággal kapcsolatos törvények betartatása akadálymentes legyen, létrehozták az Egyesült Kincstári Testületet (Joint Excquer Board). Ennek elnökét az uralkodó nevezi ki, tagjait a két ír állam delegálja, egyenlő arányban.

A harmincnyolcadik és az ötvenegyedik paragrafus közötti szakasz az igazságszolgáltatással foglalkozik.

Talán az egyik legfontosabb intézkedés szerint létre kell hozni mindkét államban a Legfelsőbb Bíróság és a Fellebbviteli Bíróság intézményét. A kezdeményezés tovább boncolásából azonban kiderül, hogy tényleges hatalmat nem gyakorolhat egyik szerv sem mivel csak a Legfelsőbb Királyi Bíróság nevében járhat el. Ez a fajta álhatalom átruházás a paragrafus többi részére is igaz, mint például a bírák kijelölésére vonatkozó törvénynél is.

A bírakat az országok jelölik ki, de beiktatásukat a király hagyja jóvá. Létrehozta továbbá az Írországi Legfelsőbb Fellebbviteli bíróságot is, amelynek elnöke a Lordkancellár⁵⁰, és a két ország legfelsőbb bírója, akiket (fennemlítették alapján) a király jóváhagyásával iktattak be!

Az eddigi tisztséget betöltött hivatalnokok és bírák megtarthatták állásukat, ha akartál az átalakuló rendszerben. Ezeknek a köztisztviselőknek a 90%-a vagy angol, vagy angol hű volt és természetesen meg akarta tartani állását az „átalakuló rendszer” ellenére is.

Szinte ugyan ez történt a rendfenntartó erőknél is. Mivel az eddig szolgálatot teljesítő angol, angol szimpatizáns rendőrök természetesen állásuk megtartása mellett voksoltak, nem volt szükség az új államok saját rendfenntartó erőire.

Ami a legjobban biztosítja mindkét ország koronahűségét, az az a törvény mely lehetővé teszi a királynak, hogy feloszlassa a parlamentek és rendeletekkel kormányozzon, erre akkor van lehetősége, ha a miniszterek több mint a fele, az újonnan felálló parlament első ülésnapját követő negyven napon belül nem teszi esküt mellette.

A törvényből egyértelműen látszik, hogy az önállóság csak papíron létezett.

III.8. A 1921 májusi általános parlamenti választások

Az általános választások eredménye képen a déli államban 124 Sinn Fein, 4 független, az északi országban 40 unionista, 6 nemzeti és 6 Sinn Fein képviselő került a parlamentbe⁵¹. A 130 Sinn Fein képviselő elegendő lett volna az egységes Írország megteremtéséhez. De mivel a választásokat az Írország Kormányzásának Törvénye alapján tartották ezért a törvényt is elismerték, ami viszont az országot két részre osztotta. Ezért az egység megteremtéséhez az északi államban legalább 51%-os Sinn Fein többségnek kellett volna lennie.⁵²

⁵⁰A legfőbb igazságügyi tisztséget betöltő angol közjogi méltóság, egyben a lordok házában az elnöke és a minisztertanács tagja.

⁵¹ Apáti Anna Zita (1999): A kettészakított sziget. Alexandra, Pécs. 73.o.

⁵² Greaves Charles Desmond (1973): Az ír válság. Kossuth Kiadó, Budapest.

III.9. Észak és Dél

Az északi ország létrejöttét a Dáil nem fogadta, el, hiszen szerintük az Ír Köztársaság megkérdőjelezhetetlenül létezett.

Észak-kelet Írországgal más volt a helyzet. Az ország ezen részében élők nagyon nagy része protestáns és angol párti volt, ezért itt minden szempontból másként alakultak a dolgok. Mikor az angolok felvetették a két Írország lehetőségét az észak-keletiek boldogan készültek a parlamentalakításra. A harcok is mások voltak itt. Míg az ország többi részén az IRA harcolt az angolokkal, addig itt ír-ír ellen fordult. Észak-kelet saját háborújában legfőképpen nem az IRA játszotta a főszerepet. Itt az ellentétek uralkodtak a lakosság protestáns és katolikus része között. Az itt élő emberek inkább az angolokkal szimpatizáltak. Ez teljesen megérthető, hiszen azt látták, hogy az ország többi részét fegyveres katolikus nacionalisták irányítják, így ők kiszorítva érezték magukat. Az viszont nem érthető meg hogy a helyi katolikus kisebbséget egy emberként velük azonosították. Miután egy brit főtisztet meggyilkoltak elindult a katolikusok gyilkolása.

III.10. Az 1921-es propaganda háború⁵³

Az egész háború során mindkét oldal szívesen nyúlt a propaganda fegyveréhez, de túlnyomó részben mégis az angolok sajátja volt, amit a legjobban az példáz, hogy létre hozták 1920-ban a Dublini Kastély Propaganda Osztály részét. Ennek fő feladata az volt, hogy minden támadás mögött, amit az IRA hajtott végre kidomborítsák az áldozatok (ha protestáns volt) és a tettesek (ha katolikus volt) vallását. Ezzel próbálták az egész háborút egy protestáns ellenes Ír népiértésnek beállítani.

Ez a propaganda próbálta biztosítani a Brit közvélemény és a világ támogatását. A propaganda olyan jól sikerült, hogy eleinte még az Ír katolikus papság is az angolok oldalán állt.

A propaganda háború fellegrvárának Belfast, az Észak Ír terület fővárosa számított. Természetesen itt is a katolikus lakosság ellen irányult. A háborút követő munkanélküliséget vetették fel ellenük, azzal az indokkal, hogy „aljas módon” elveszik a

⁵³ A www.timesonline.co.uk archív anyagai alapján, utolsó letöltés 2020.04.23

munkát a protestánsoktól. A propaganda eredménye ként meg is indultak a tömeges elbocsájtások. Ugyan a munkanélküliség nem csökkent, de a munkások megoszlása vallási szempontból a mérleg másik oldalára dőlt.

A fő cél a lakosság megosztása mellett a gazdaság megingatása volt. Egy gazdaságilag instabil országba nem mennek befektetők így a fejlődés is lassabban indul el. Ugyanakkor ezzel biztosították, hogy a korona hű északon töretlen legyen a gazdaság így a befektetők biztosítva érzik a pénzüket.

A világ országai megosztottak voltak, de a legtöbben egyet értettek azzal, hogy békés utón kell megoldani a problémákat

IV. TŰZSZÜNET

Mikor a háború elérte a patt helyzetet, 1921.Július 11-én a háború hivatalosan véget ért. Ennek egyik oka az volt, hogy az angolok érezték, hogy az IRA, a gerilla harcmodora miatt nem legyőzhető, a másik ok pedig az volt, hogy igen éles kritikával illették a vezetést mind külügyi, mint belügyi szinten. A másik oldal is érezte a véget mivel a muníció és fegyver hiány kritikus szintet öltött, amellet, hogy az IRA nem volt olyan szervezett, mint a több évszázados hagyományra visszatekintő angol hadsereg. Nagy szerepet játszott a béke előkészítésében az akkori angol király⁵⁴, aki kifejezte kormányának nem tetszését az angol erők Írorszáiban véghezvitt erőszakos viselkedésével szemben. 1921 Június 22.-ei beszéde, pozitív visszhangot kapott. Nem csoda, hiszen beszédében a béke közös megteremtéséről beszélt. Majd egy hónapra rá, a brit kormány párbeszédet kezdeményezett a Sinn Fein képviselőivel. Az általános vélemény az volt, hogy a király beszéde után meg kell próbálni a kommunikációt, mint „utolsó esélyt a békére”. Végül a két fél választott képviselői megállapodtak a tűzszünetről július 9.-én és 11.-én hatályba is lépett. A további párbeszédnek megakadtak mivel az angol kormány nem volt hajlandó addig folytatni, amíg az IRA le nem teszi a fegyvert. Az IRA azonban megállíthatatlan volt kicsúszott az ír vezetés kezéből, nem hogy a fegyvert nem tették le, de folytatták a toborzást és a támadásokat.⁵⁵

⁵⁴ V.Gyögy

⁵⁵ Armour W. S (1935):. Facing the Irish question. Duckworth, London.

V. ÉSZAK ÍRORSZÁG VÉRES SZÜLETÉSE

Az IRA egyáltalán nem fogadta el Észak-Írországot, és tovább folytatták a támadásokat az északi lojalista protestánsok ellen, aminek az eredménye az lett, hogy minden egyes protestáns halálát egy katolikus halála követte. Végül az angol kormány úgy döntött, hogy Észak Írország határait határőrséget állítanak fel, de ez sajnos nem akadályozta meg a támadásokat. Az IRA észak-ír szervezete végül magát temette el. A hatalmas angol túlerő ellenére megölték az egyik konzervatív brit hű politikust William Twaddell-t. Halálát 350 IRA tag letartoztatása követte, továbbá szaporodtak a támadások és zaklatások a katolikus lakosság ellen. Ennek kapcsán keresett menedéket sok észak ír a sziget szabad államában.

Michaell Collins a pápa hű lakosság megfélemlítéséért és gyilkolásáért Henry Huges Wilson tábornokot vádolta. A tábornokot feltehetően Collins biztatására 1922 júniusában ölték meg. Halála talán tovább élesítette volna az ellentéteket, ha két hónapra rá Collins nem követi az árnyékvilágba.⁵⁶

A támadások végül akkor értek véget, amikor kitört az ír polgár háború és miután az IRA vezetője meghalt.

VI. FÜGGETLENSÉG ÉS AZ ÍR POLGÁRHÁBORÚ

VI.1. Előzmények

Az 1921-es választásokon a Sinn Fein képviselők megválasztása után, Észak-Írországból, gyarapodni kezdtek a katolikusok elleni megmozdulások (bár a párt képviselőinek aránya elenyésző volt). Sokan nem akarták elfogadni a katolikus képviseletet, annak ellenre sem, hogy június 7-én megalakult a belfasti kormány, mely az önálló állam létrejöttét jelentette.

A fő problémát az okozta, hogy a protestáns politikusok a biztos győzelem ellenére sem tettek le a szélsőséges szervezetek támogatásáról és minden mögött „pápista összeesküvést” sejtettek. A karhatalom bevetésétől sem riadtak vissza. Az első kísérlet a megbeszélésekre júliusban történt.

⁵⁶ Apáti Anna Zita (1999): A kettészakított sziget. Alexandra, Pécs.

Az Írek részéről a kezdemény a gazdasági káosszal magyarázható. Aminek fő okát, a szállítmányok kiszámíthatatlan célbaérésében, valamint a távközlés akadozásában kellett keresni. Nem segített a helyzeten az sem, hogy a protestáns politikusok által támogatott karhatalom folyamatosan zaklatta a lakosságot, akik ebből fakadóan nem merészkedtek az utcára. Hozzájárult továbbá a Black and Tans és az IRA tevékenysége is, mivel nyomukban járhatatlan utakat és felrobbantott hidakat hagytak mely megbénította a közlekedést.

Londonnak sem volt könnyebb a helyzete. Hatalmas nyomás nehezedett a brit parlamentre. Egyfelől az angol munkáspárt és szakszervezetek részéről, másfelől saját egyháza részéről, mivel az akciók során nem kímélték a kolostorokat sem. Továbbá titkos jegyzéket juttatott el Londonhoz a pápa (XV. Benedek⁵⁷) és az Amerikai Egyesült Államok is. Hiszen a demokratikus módszerek között a békés megállapodás szerepel – amire eddig nem került sor.⁵⁸

„Az egyetlen reményt a tárgyalások megkezdése jelentette. De Valera azonban a végsőig kitarító harcra buzdított az angolok ellen. A tárgyalásokkal csupán időt akart nyerni, hogy újabb összecsapásra felkészülhessenek. Ez azonban újabb véres eseményekhez vezetett volna és egy tovább húzódó, vég nélküli küzdelmet ígért. A tárgyalások kezdeti szakaszában De Valera vezette az ír küldöttséget, de a hónapokig elhúzódó megbeszéléseken nem jutottak dűlőre. De Valera ugyanis semmilyen kompromisszumra nem volt hajlandó. Miután nem haladtak előre a megállapodás felé, London felfüggesztette azokat, de Valera pedig visszatért Dublinba.”⁵⁹

Az ír nemzetgyűlés a megegyezés híveként a tárgyalások további folytatása mellett döntött, de Valera és környezet viszont a harcok tovább folytatásában látta a megoldást. De Valera látta, hogy támogatásra nem számíthat a Dail-től (abban a gazdasági helyzetben, ha akartak se tudtak volna támogatást adni), ezért az Amerikában élő emigráns írekben bízva az USA-ba utazott.⁶⁰ Távolléte alatt az Ír küldöttséget Michael Collins és Arthur Griffith vezette.

⁵⁷ 1914. szeptember 3 – 1922. január 22. eredeti nevén Giacomo della Chiesa

⁵⁸ Connolly S. J.(1998): The Oxford companion to Irish history. Oxford Univ. Press, Oxford.

⁵⁹ Apáti Anna Zita (1999): A kettészakított sziget. Alexandra, Pécs.

⁶⁰ Valamint hitt abban . hogyha elismerteti Írországot politikai szövetségesekre lelhet.

Az 1921. év végi tárgyalások során az Angol hosszállás változott. A liberális politikusok meg tudták győzni konzervatív társaikat, hogy domíniumi státuszt ajánljanak fel a 26 megye számára.

Ez a státuszkedvező fordulat is lehetett volna, mivel saját maguk irányíthattak volna a gazdaságban, kultúrpolitikában, belügyekben és nagy szabadságot kaptak volna a külpolitika⁶¹ területén is. A szépséghiba abban volt, hogy cserébe hűséget kellett volna tenniük a brit birodalom⁶² és a király mellett. Griffithék viszont a brit uralom fennállásának szimbólumaként fogták fel, ezért húzták a döntés hozatalt. London megelégedte a halogatást és újra a delegáció tagjai elé tárta javaslatát azzal a kiegészítéssel, hogyha nem írják alá totális megsemmisítő háborút indítanak. Ebben a helyzetben a delegáció nem tudott mást tenni, mint megegyezni Londonnal.⁶³

VI.2. Megegyezés

A háromlépéses megegyezést 1921. december 6-án írták alá. Azért volt háromlépéses és nem kettő (a felkelők és a Brit kormány) mert Írországból hivatalosan még mindig a legitim kormány az angolok szerint az évekkel ezelőtt szétválasztott Írország déli részének brit parlamentje volt. Tehát amikor 1921 decemberében megszületett az Angol-ír Megegyezés csak a következő év januárjában lépett érvénybe. A megegyezés értelmében esélyt adtak az előzőleg létrehozott észak Írország számára, hogy kilépjen a szabad államból, amit az meg is tett. Sajnos mivel a tűzszünet alatt sem volt teljes egyetértés a felkelők között ezért a megegyezés sem volt teljesen elfogadott, természetesen főleg az akkora már teljesen önálló életet élő teljesen militáns IRA tanúsította a legnagyobb ellenállást. Úgy érezték, hogy észak Írország nélkül nem lehet teljes a köztársaság

⁶¹ Külön álló államként kezelték volna őket, nagykövetet nevezhettek volna ki, részt vehettek volna nemzetközi konferenciákon, szervezetekben.

⁶² Ekkoriban a brit birodalom még ereje teljében volt, olyan területekkel mint Kanada, India, Ausztrália.

⁶³ Connolly, S. J.(1998): The Oxford companion to Irish history. Oxford Univ. Press, Oxford. 15.o

Attól függetlenül, hogy a szerződés maga alapvetően ellentmondott a köztársaság eszméjének, a Dail 64:57 arányban szavazta meg 1922. január 7-én.⁶⁴

VI.3. A polgárháború⁶⁵

A megállapodás megszavazása után az ellenzék de Valerával és Henry Bolanddal kivonult a parlamentből, ezzel is kifejezve, hogy nem ismernek el semmilyen hatalmat az ország felett, továbbá hangot adtak annak is, hogy álláspontjukat akár fegyverrel is megvédik. Ez volt az a mozzanat, ami kirobbantotta a polgárháborút az egyezmény hívei és ellenzői között.

Az ellenzők lakossági támogatottsága ugrásszerűen megugrott, amikor azok földosztást hirdettek. Az 1903-as földvásárlási törvény értelmében az ír paraszt földet vetett, és ha nem volt pénze az angol bankok hitelt adtak nekik. Az akkori helyzetben viszont a köztársaságiak nem tudtak hitelezni. Ezt kihasználva indult meg az ellenzék földfogaló mozgalma a sziget nyugati részén.

Az egyezmény feszültséget és megosztottságot okozott az Ír Köztársasági Hadseregben belül is. Amíg Collins Londonban tárgyalta az IRA mást nevezett ki a parancsnoki posztra, akik de Valerát támogatták a Dáillal szemben. Valerát köztársasági elnöknek kiáltották ki és neki engedelmességek. Azonban a parlament ezt a választást nem hagyta jóvá. A Dáil úgy döntött, hogy ezt a kérdést csak demokratikus módon lehet rendezni, ennek megfelelően júniusban választásokat írtak ki.

De Valera és támogatói a felszínen elfogadták az országgyűlés döntését és hatalmas kampányba kezdtek, de a választások nem nekik kedveztek. A lakosság nagy része, megelégedve a fennálló helyzetet, a megállapodás támogatása mellett döntött, ezzel az Ír szabadállamot támogatva. Arthur Griffith-vel az élen.

A Sinn Fein politika kidolgozójának első dolga a határkérdés rendezése volt. Ennek megfelelően kezdeményezte egy bizottság létrehozását, *Éireann*⁶⁶ és dél részvételével. Az

⁶⁴ Moody T. W. ; Martin F. X.(1999): Írország története. Corvina, Budapest.

⁶⁵ A jelen fejezet forrása: Foster Robert (1989): Modern Ireland 1600-1972, London.

⁶⁶ Észak Írország ír neve

északi kormány Griffith legnagyobb fájdalmára elhatárolódott ettől, ezért kénytelen volt a Londoni kormányhoz fordulni a kérdés tisztázására. A britek elismerték a módosítások fontosságát, csak nem, úgy ahogy arra dél számított, mivel Észak Írországnak is megvolt a maga elképzelése. (Belfast is igényt tartott egy-két területre). Dublin ezért egyelőre a módosítások jegelése mellett döntött.

Az egyesítés elnapolása miatt a polgárháború ismét tüzet kapott. Griffith-ék tehetetlenek kiáltották ki Valera kormányát és ennek megfelelően gátolni próbálták annak működését.

A testvérháború a legnagyobb áldozata a harminckét éves Michael Collins volt. Orvtámadás áldozata lett, amikor szülőföldje Cork felé tartott, hogy közvetítsen az egyezmény ellenzői és támogatói között olyan területen, ami a legnagyobb jóindulattal sem volt biztonságosnak nevezhető. Mindig a legveszélyesebb küldetésüket is vállalta Írországment. Halála megrázta az egész ír közvéleményt, ellenségeit, barátait és brit parlamentet. Halálát sokan mártírhálálként emlegetik, mivel ezzel zárult le a hosszas háborúskodás.

Collinst a miniszterelnöki poszton az addigi pénzügyminiszter, Thomas Cosgrave követte, aki e poszton maradt 1932-ig. Eltérnek a vélemények, hogy talpraesettségének vagy Collins halálának volt az eredménye, de minden esetre az ő neve fémjelzi, a harcok megfékezését és a tűzszünet megkötését.

Hivatala alatt 1922.október 25-én törvénybe iktatták a Szabad Állam alkotmányát, melyet december 5-én az Egyesült Királyság parlamentje is ratifikált.

Az ország déli részén ezzel létrejött az Ír szabad állam.

VII. A BRIT KATONÁK KIVONÁSA⁶⁷

A szabad állam az angolok jóindulatára számítva fokozatosan visszaszorította a támadásokat az északi rész ellen. A britek ezt katonáik kivonásával honorálták. 1922 Január 12.-ig, amíg meg nem kezdődött a csapatok kivonása, arról a területről, amit az angolok dél Írországnak neveztek, 57,000 brit katona mellett 14,200 helyi királyi rendőr állomásozott a területen. Az Ír Királyi Rendőrséget formálisan augusztus 31.-én oszlott fel. Végül december 17.-én kiürítették a Királyi Laktanyát (manapság, az Ír Nemzeti Múzeumnak ad

⁶⁷ A www.timesonline.co.uk archív anyaga alapján, utolsó letöltés 2020.04.23.

helyet. A majdnem egy évig tartó, hatalmas logisztikai problémát jelentő folyamat koordinátora Mcready tábornok volt. Az a tábornok, akit 1920-ban azért küldtek Írországba, hogy fékezze meg a lázongásokat. Nagy ellenzője és kritikusa volt a Black and Tans szerveződésének és működésének. Továbbá hatalmas szerepe volt az Ír szabadállam létrejöttében.

VIII. AZ EGYESÜLÉS ÚTJÁN

A polgárháború lezárása után az ír szabad állam Dél-Afrikával és Kanadával együtt az angolok elé terjesztették egy törvényt melynek értelmében eltörölhetnek minden olyan törvényt, amely a függetlenségük létrejötte előtt lépett érvénybe. Ezzel a törvénnyel teljes függetlenséget nyerhetnének, mivel az Angol-ír Egyezmény⁶⁸ is eltörölhetővé válik, de az akkori miniszterelnök Cosgrave ezt a lépést nem teszi meg.

Az 1932 es választásokon de Valera és 1927-ben alapított új pártja a Fianna Fáil nyerte meg a választásokat, így de Valera miniszterelnök lett. De Valerát elvakította az Angoloktól elszakadás gondolata és elhibázta lépéseit. Miniszterelnöksége alatt minden erejével azon dolgozott, hogy az írek és angolok között fennálló minden köteléket elszakítson. Ez a lépés viszont az ír gazdaság romlását eredményezte. De Valera ciklusának egyik legmeghatározóbb eseménye az új alkotmány elfogadása volt. Aminek a két legfontosabb eleme formálisan megszakított minden kapcsolatot Londonnal. Az egyik az volt, hogy az ír szabad állam név helyett az ország régi ír nevét veszik fel, Éire, a másik pedig az volt, hogy az ország élén nem a király áll, hanem egy választott állam elnök.

A második világháború alatt Írország semleges maradt. Ez a semlegesség mégsem volt teljes, mert az IRA fegyverkereskedelmet folytatott a németekkel. Sajnos Anglia német bombázása kihatott az egész ír szigetre, ennek köszönhetően állt be sok ír önkéntesként a brit hadseregbe.

De Valera pártját 1948-ban John Costello nevével jelzett koalíció váltja. Costello fő programja a Brit Nemzetközösségből való kilépés volt, amit meg is valósított 1949 hűsvétján, ezzel országa Ír köztársaság néven elnyerte a hön áhított teljes függetlenséget.

⁶⁸ Arról rendelkezett, hogy az angolok elfogadták a szabad ír állam létét, de az északi hat megyét angol fennhatóság alatt tartották.

Sokan arra számítottak, hogy ez egyben az erőszak végét is jelenti, de mint már annyiszor, most is akadtak olyan csoport akik, egy idealizált köztársaságot képzeltek el, amihez hozzá tartozott az északi hat megye is.⁶⁹

A 11 évvel később (1959-ben) de Valera a köztársaság elnökeként került vissza a politikába és meg is maradt a posztján 1973-ig. Hivatali ideje alatt az ír gazdaság, lassan de biztosan növekedésnek indult. Ennek egyik következménye képen az IRA lemondott az agresszió eszközéről és békés úton próbált harcolni az egyesítésért. Mint annyiszor most is megosztotta szervezet tagjait ez a lépés, és az IRA kettészakadt. Az egyik szárny, a hivatalos politikát folytatta, míg ellenkezőik a régi „merényletes hagyományt” folytatta. Természetes a merényletek nem maradtak megtorlás nélkül. A britek az úgynevezett Véres vasárnap (1972. január 30) ismét elkövetik azt a hibát, hogy békés hogy békés aktivistákra nyitnak tüzet. A brit katonák tüzeiben 13 civil meghalt és további 15 megsebesült. Ezzel a lépésükkel csak az IRA népszerűségét növelték, de a megmozdulásokat nem fojtották el.

A második világháború „rossz emlékei” miatt az angolok felszámolták koncentrációs táborait⁷⁰, és a foglyokat általános állami börtönbe zárták, mint „soron kívüli” foglyokat, ez a megkülönböztetés jelölte, hogy politikai foglyokról van szó. ezt a megkülönböztetést a brit kormány 1979-ben megszüntette, ezzel egyen rangra emelve a politikai okból bebörtönzötteket a gyilkosokkal. 1980-ban Bobby Sands⁷¹ vezetésével egy csoport éhségsztrájkba kezdett a foglyok különleges bánásmódjának visszaállításáért. Margaret Thatcher⁷² nem foglalkozott a sztrájkolókkal. Bobby Sands és kilenc másik társa 1981.május 5-én éhen halt. Bár követeléseik egyértelműek voltak (ne keljen börtön egyenruhát viselni, ne keljen börtön munkát végezni, jogot a tanulásra és kommunikációra más elítéltekkel, jogot a a heti egy látogatásra/levélre/csomagra, kompenzálás az eddig elszenvedett hátrányos megkülönböztetésért), a Washington Post szerint csak nemzetközi figyelmet akartak elérni.

⁶⁹ Greaves Charles Desmond (1973): Az ír válság. Kossuth Kiadó, Budapest.

⁷⁰ Isd. a dolgozat 13. oldalán.

⁷¹ IRA aktivista és az Egyesült Királyság Parlamentjének tagja

⁷² Az Egyesült Királyság Miniszterelnöke 1979-1990-ig.

Margaret Thatcher megítélése mind a hat megyében mind Írországból egyre csak romlott, míg végül az IRA bombamerényletet hajtott végre az ellen a szálloda ellen Thatcher és férje tartózkodott. Nagy szerencse árán menekültek meg. A merénylet után az angolok nem követték el azt a hibát, hogy megtorlásba kezdenek, éppen ellenkezőleg, tárgyalásokat kezdeményeztek Észak-Írországgal. Lehetőséget kívántak adni a hat megyének, hogy beleszóljon a saját politikájába. Ez sem északnak sem a köztársaságnak nem volt elég.

1993-ban jött el az az idő, amikor mindkét fél úgy gondolta, hogy elég volt a harcokból és itta az ideje tárgyaló asztal mellett megoldani a kérdést. Végül 1993. decemberében kiadták a Downing Street-i nyilatkozatot, amiben az angolok kijelentették, hogy sem stratégiai sem gazdasági célja nincsen Észak-Írországgal, továbbá írásba adták, hogy készek az ír unióra, ha ez a többség akarata. A brit kormány Észak-Ír támogatója az Ulsteri Unionista Párt nézőpontja szerint, Anglia eladta a hat megyét.

Talán ennek hatására is London helyesbített és az uniót az IRA fegyverletételéhez kötötte. Ezt az IRA 1994. augusztus 31-én (anélkül, hogy végelegesnek nevezte volna) tette meg. Bár nem írták elő, de még abban az évben Október 13-án az Észak-Ír félkatonai szervezet is letette a fegyvert.

A tárgyalások azonban nem kezdődhettek meg mivel a britek felmérései szerint nem az előírt fegyver beszolgáltatás nem volt teljes. Az IRA erre a fegyverszünet felrúgásával válaszolt.

A következő tárgyalási időpont 1997-ben lett kitűzve Tony Blair által. Akkor már az IRA is látta, hogy Blair komolyan beszél tűzszünetet hirdetett. Ezek után kezdődhettek meg a tárgyalások, aminek eredménye a Nagypénteki megállapodás lett.⁷³

A megállapodás több jogot biztosított az Észak-Ír parlamentnek. Többek között létrehozták az Észak-Ír közgyűlést melynek megbízottként hatalmat biztosítottak. Hatalom megosztó intézkedések kereteiben létrehozták a Brit-Ír Kormányközi Konferenciát. A katolikus lakosság atrocitásainak megfékezése érdekében megalapult az Észak-Írország emberjogait szolgáló bizottság. A béke érdekében elkezdték kivonni a csapataikat, befejezték a Banner operációt⁷⁴. Elkezdték kiépíteni a független Észak-Ír rendőrséget. Továbbá elismerték és

⁷³ Connolly S. J. (1998): The Oxford companion to Irish history. Oxford Univ. Press, Oxford.

⁷⁴ 1969 – 2007 – ig tartó hadművelet amely a békét volt hivatott fenntartani Észak-Írországból.

elfogadták a kettős állampolgárságot, és leszögezték, hogy senkit nem érhet hátrányos megkülönböztetés Ír állampolgársága miatt.

A megállapodás annak ellenére, hogy csak előnyös lehetett az északi tartományoknak teljesen csak 2010-ben vált teljessé mikor a pártok elfogadták - egyetlen pártot leszámítva - a törvény azon cikkelyét, amellyel saját kezükbe vehették az igazság szolgáltatást.⁷⁵

⁷⁶A párt, amely elutasította a változtatást az Ulsteri Unionista párt volt (UUP). Ami azért meglepő, mert a párt mindig is a Nagy-Britanniához tartozás fennmaradásáért küzdő szervezetek közül a mérsékeltbb vonalat képviselte, továbbá a megállapodás létrejöttében nagy szerepet játszott a párt akkori elnöke David Trimble.⁷⁷

Bár a párt szavazat nem játszott nagy szerepet, mivel a koalícióban kormányzó (előtte ellenségeskedő) erő elég volt hozzá, mind London és Amerika is próbálta jobb belátásra bírni a párt vezetőségét.

A koalíciós pártok - Demokratikus Unionista Párt (DUP), Sinn Féin - egységes szavazat sem ment teljesen zökkenő mentesen. Mivel az unionista párt nem akarta ezt a köteléket felbontani Londonnal, de a Sinn Fein a koalíció felbontásával fenyegetett, ami előrehozott választást eredményezett volna, amit a DUP nem akart felvállalni.

Az elfogadott törvény értelmében Észak-Írországnak saját ügyésze és igazságügy-minisztere lesz áprilisban. Az igazságügy-miniszter feltehetően, David Ford lesz, a semleges⁷⁸ Szövetség párt elnöke. Ugyanakkor a szervezett bűnözés, a nemzetbiztonság, a vám- és pénzügyőrség, brit irányítás alatt marad, bár a szervezett bűnözés és a terror már a múlté A legnagyobb katolikus szervezet az IRA 2005-ben jelentette be, hogy attól kezdve békés eszközökkel kíván harcolni a sziget egyesítéséért.

⁷⁵ Nem meglepő hiszen a Banner operáció elviekben támogatott volt az észak ír nemzetgyűlés által.

⁷⁶ Tólas Andrea (2010): HVG, Kiteljesedett északír önkormányzat: Igazságot szolgáltatottak, 2010 március 20, 24.o

⁷⁷ 1994 október 15- . A megállapodás előkészítésében vállalt szerepért Nobel-békedíjat kapott.

⁷⁸ A pártban katolikusok és protestánsok is képviseltetik magukat.

A kiegyezés támogatói azt várják, hogy ez a lépés erősíti a befektetők bizalmát, amire nagy szükség is lenne, hiszen komoly recesszióba került az állam. A munkanélküliség a hivatalos források szerint 6,8%, de szakértők szerint elérheti a 28%-ot is.

Úgy gondolom, hogy dolgozatomból kitűnik, hogy Írország megérdemelné az uniót. A kérdés az, hogy Anglia tényleg feladja e az „utolsó gyarmatát”.

IX. GAZDASÁG A FÜGGETLENSÉG UTÁN

Írország gazdasági történelméről 1922 óta beszélhetünk, amikor az Ír Szabad Állam elnyerte függetlenségét az Egyesült Királyságtól. A szabad állam szegénységgel és emigrációval nézett szembe. A folyamat 1960-ig tartott, amikor az állami intézkedések visszafordították a hosszantartó lakosságszám csökkenést. Ugyanakkor a 70-es, 80-as évek globális és hazai hatásai visszahozták az állam rossz gazdasági teljesítményét és az emigrációs hullámot. Az 1990-es évek páratlan fejlődést hoztak, ezt a jelenséget nevezi a nemzetközi gazdasági történelem a Kelta Tigris felemelkedésének, ez a fejlődés 2008-ig tartott, amikor a globális krízis az egész világ gazdaságára negatív hatással volt⁷⁹. A válság kapcsán Írország lett az Európai Unió legjobban eladósodott állama. 2015-re az ország visszatért a fejlődés útjára, és az év legjobban fejlődő gazdaságává vált⁸⁰.

Általánosságban elmondható, hogy a függetlenné válás és az Európai Unióhoz történő csatlakozás közösen járul hozzá az Ír gazdasági fejlődéshez.

IX.1. 19.századi előzmények

Ahhoz, hogy megértsük a függetlenné válás utáni Ír gazdaságot, meg kell vizsgálnunk az ország gyarmati történelmét. Az Ír gazdaság a Brit uralom alatt elszomorító és tragikus képet mutat. Az 1840-es évek éhínsége⁸¹ meghatározó az ország gazdasági történelmében.

⁷⁹ <https://elemzeskozpont.hu/2008-gazdasagi-valsag-es-gazdasagi-vilagvalsag-hatasai> Utolsó letöltés: 2020.04.23.

⁸⁰ <https://www.theguardian.com/business/2016/jul/12/irish-economic-growth-revised-figures-foreign-investment-aircraft> Utolsó letöltés: 2020.04.23.

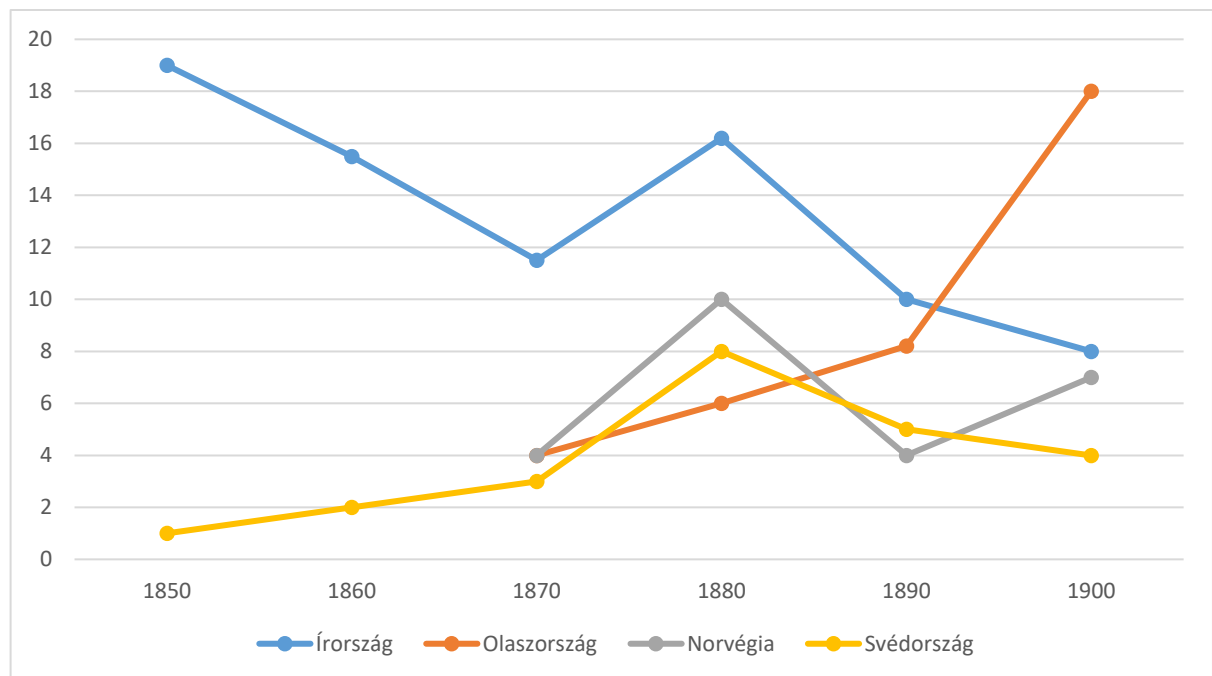
⁸¹ 1845-től kezdődően a több mint nyolcmillió lakosság legeslegfontosabb táplálékát, a burgonyát megtámadta egy gombafajta. A termés már a földben megromlott. Az elkövetkezendő években

Az éhínség következményeképpen fellépő kivándorlás a 20.századig tartott, mely példanélküli populáció csökkenéshez vezetett, abban az időben, amikor Európa egy lakosság robbanási perióduson ment keresztül.⁸²

A 19. század gazdasági történelme erős következményekkel járt annak 20.századi alakulására. Ebből három fontosabbat emelnék ki alább.

A történelmi kivándorlások nagyobb eséllyel vezetnek jövőbeli kivándorláshoz. Az ír lakosság nagyon mobilis maradt a függetlenség elnyerése után is. A 26 megye lakossága csökkenést mutat egészen 1961-ig. Egy ország lakosság csökkenés kedvező és kedvezőtlen hatást is gyakorolhat annak gazdaságára.

1. ÁBRA: BRUTTÓ DEKADÁLIS KIVÁNDORLÁS ARÁNYA 1000 FŐRE VETÍTVE

83

mintegy kétmillió ember halt éhen, vagy az éhezés miatt fellépő betegségekben, és ugyanennyi ember vándorolt ki.

⁸² Timothy J. Hatton, Jeffrey G. Williamson (1998): The Age of Mass Migration: Causes and Economic Impact. Oxford University Press, Oxford.

⁸³ Timothy J. Hatton, Jeffrey G. Williamson (1998): The Age of Mass Migration: Causes and Economic Impact. Oxford University Press, Oxford.

Az egyik hatása a lakosság dolgozó rétegének csökkenése, mely a fizetések emelkedésével jár, ezt a jelenséget más európai országok esetében is láthatjuk a történelem folyamán. Ez egy részről életszínvonal emelkedéshez vezetett, mely lakosság szám csökkenés nélkül fenntarthatatlan lett volna, másrészt pedig elvesztette azt az előnyét a gazdaság, amit a legtöbb szegény ország magáénak tudhat: az olcsó munkaerőt.

Az Első Világháború kitörésekor Írország még mindig szegény volt, de jóval gazdagabb, mint az 1870-es években, nem is beszélve az 1840-es évekről. Ugyanakkor ez nem gazdasági fejlettségnek tudható be, hanem a lakosság szám csökkenésnek mely következtében, a megmaradt lakosság életszínvonala emelkedett.

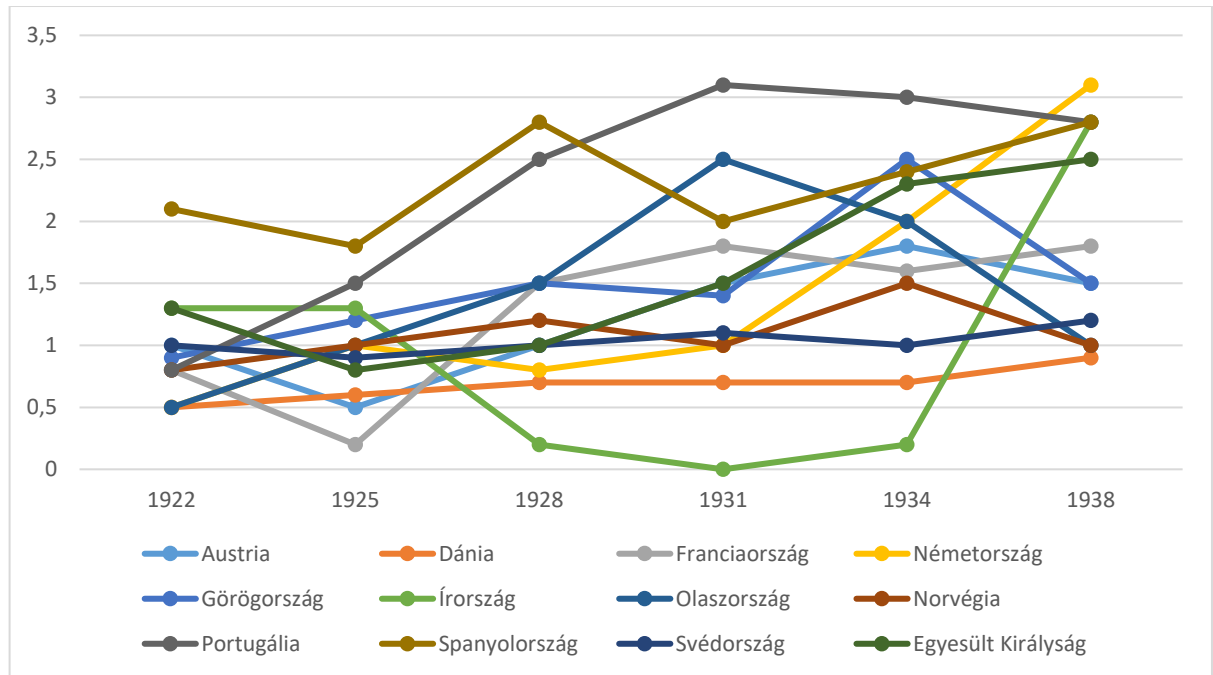
X. 1922-1950

A polgárháború hatásaként a Szabad Állam nagyon súlyos államháztartási mínusszal szembesült melyet 1932-ig nem is tudott feloldani. Ennek oka a protekcionista⁸⁴ gazdaságpolitika bevezetésének elmulasztásában keresendő. Ellentétben az Osztrák-Magyar Monarchia utódállamaival (melyek azonnal protekcionista lépéseket tettek gazdaságuk érdekében), az Ír gazdaságpolitika 10 évig igencsak liberális képet mutat.

A Fianna Fáil párt megválasztása hirtelen fordulatot hozott gazdaságpolitikai téren is, és az országot a protekcionizmus felé kormányozta. Vajon ez a lépés csak az ír párt sajátja? Írország szokatlanul alkalmazta a protekcionizmust?

⁸⁴ A protekcionizmus a külgazdaság hatásai ellen védekező gazdaságpolitika. Eszközei a védővámok, az importkvóták, adókedvezmények, az állami intervenció az árupiacokon, a különféle, importot gátló kormányzati intézkedések, a belgazdaság termelőit védő dömpingellenes rendelkezések, a valutaárfolyamok. Éles ellentéte a szabadkereskedelemnek, ahol minden korlátot leépítenek, ami a nemzetközi kereskedelmet gátolhatja.

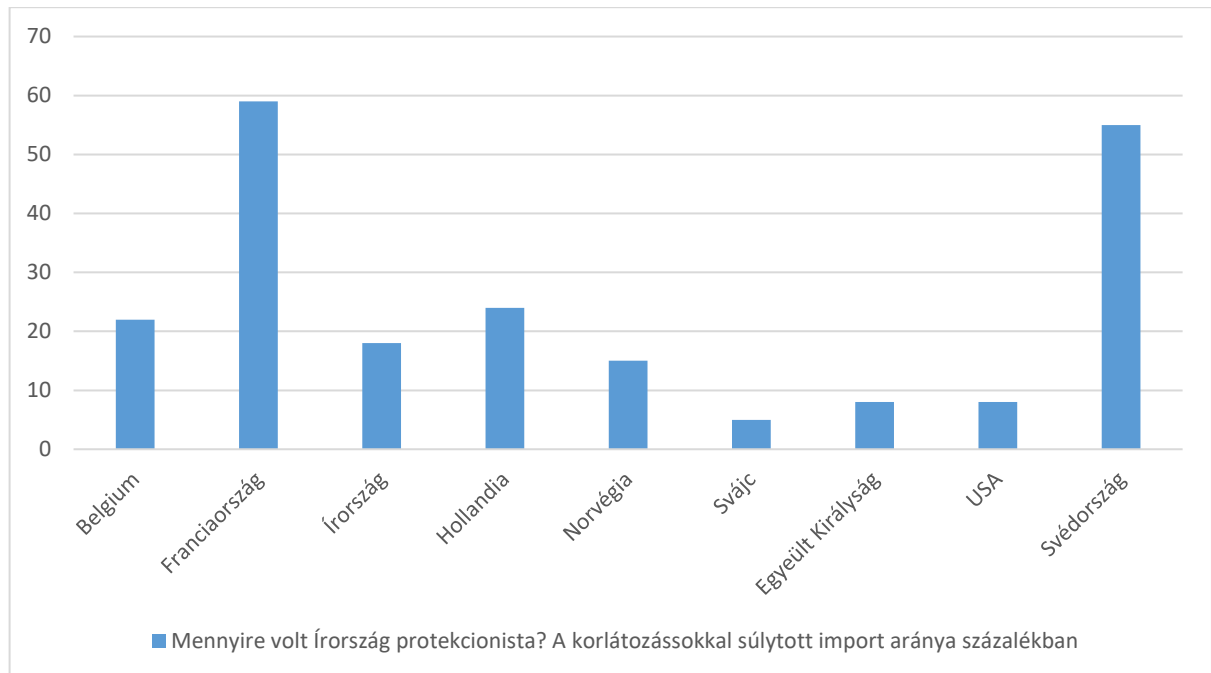
2. ÁBRA: MENNYIRE VOLT ÍRORSZÁG PROTEKCIONISTA? ÁTLAG VÁMOK EURÓPÁBAN SZÁZALÉKBAN, 1922-1938.

85

Abban a korban minden állam protekcionista politikát folytatott, tehát elmondható, hogy az ország csak a világban jelen lévő gazdasági trendet vette át. Még a tradicionálisan szabad kereskedelem párti Britannia is döntően a protekcionizmus mellett tette le a voksát, 1931 novemberében és 1932 februárjában, vagyis Írország előtt.

3. ÁBRA: MENNYIRE VOLT ÍRORSZÁG PROTEKCIONISTA? A KORLÁTOZÁSSOKKAL SÚLYTOTT IMPORT ARÁNYA SZÁZALÉKBAN 1937

86

Ennek a világban lezajló trendnek az oka az 1929 és 1933 között tartó Nagy Gazdasági Világválságban keresendő.⁸⁷

Az Ír állam korlátozta a külföldi tulajdont a legtöbb termelő szektorban, és támogatta az újonnan létrejövő állami tulajdonú cégeket (ebben az időszakban született meg az Ír Cukorgyár is).

Írország a válság idején agrárország volt, és javarészt az Egyesült Királysággal kereskedett. Kereskedelmének nagy részét a marhahús és a tejtermékek tették ki. Az 1930-as évek végén a Fianna Fáil párt katasztrofális tárgyalásokba kezdett Britanniával a földjádékok fizetéséről. A tárgyalások sikertelensége után az Ír állam megtagadta a járadék fizetést.

⁸⁶ Forrás: ENSZ <https://www.un.org/en/> Letöltés: 2020.04.23.

⁸⁷ A háború után a világgazdaság vezetését az USA vette át, de nem volt tisztában új gazdasági szerepével. Egy sor rossz gazdasági döntés után az amerikai jegybank 3.2%-ról 5%-ra emelte az alapkamatot, melynek hatásaként tőke áralmott az USA-ba. Válaszul a többi ország is alapkamatot emelt. Világszinten hitelből fedezett túltermelés alakult ki. Mivel a piac nem bővült, vásárló erő sem volt, a cikkek eladhatatlanná váltak. Ezt tetézte az 1929. október 24-i „fekete csütörtök” vagyis tőzsdepiaci recesszió. Napokon belül bankok és vállalkozások mentek csődbe, így csökkentette a piac zsugorodását mivel nem volt pénz vásárlásra.

Válaszul Britannia 20% vámot vetett ki az ír marhára, a Szabad Állam pedig a brit fogyasztási cikkekre és szénre. Amíg az Egyesült Királyságot nem érintette nehezen a „háború” addig az ír gazdaságban nagy károkat okozott.

Az ír állam továbbra is beszedte a járadékot de azt nem továbbította Britannia felé, mely a farmereknek éves szinten 4 millió fontjába került. Súlyosbította a helyzetet, hogy a világválság miatt megnőtt a munkanélküliség és a külföldön élő nagy számú ír diaszpórától érkező utalások is elmaradtak. Az állam, kommunikációjában a közös felelősségvállalásra ösztönözte a népet a britekkel folytatott „háborúban”. Sürgette a farmerek földművelésre történő áttérését, hogy kitudják elégíteni a hazai szükségletet.

A Gazdasági Háború nehézségei főleg a farmereket érintette, osztály feszültséget okozott az Ír Szabad Államon belül. A „marha-szén egyezmény” 1935-ben enyhített a helyzeten. Az egyezmény értelmében Az Egyesült Királyság egyharmaddal növelte az ír marha importot annak fejében, hogy az Ír állam ugyan így tesz az angol szén tekintetében. Ennek ellenére, mivel a szarvasmarha ipar továbbra is rossz helyzetben maradt, a kormány vásárolta fel a többlet marhahúst többségét, minden egyes levágott borjúért fizetett, mivel azokat nem lehetett exportálni. Az állam elindította az ingyen marhahúst a szegényeknek akciót, a bőrt legfőképpen a feldolgozó iparban hasznosították. A legtöbb farmernek –főleg a nagy gazdaságoknak- a szarvasmarha ipar visszaesése katasztrofális gazdasági következményekkel járt, aminek kapcsán megtagadták a földjáradékok fizetését. Az állam, a kieső összegek pótlására árverésre bocsájtotta az élő állatokat, melyek a legtöbb esetben áron alul keltek el. A farmerek bojkottálták az árveréseket és blokád alá vonták az utakat és a vasutat. A helyzet megoldására az állam rendőröket küldött a vásárlók és az árverés védelmére. A rendőri intézkedésben sokak lelték haláluk.

Mivel a farmerek gazdasági helyzete nem engedte meg a fogyasztási cikkek vásárlását, az az iparág is károkat szenvedett. A manufaktúrák védelmében elhibázott törvényt hozott az állam, melynek következtében a nagy ír cégek befektetői áthelyezték a központjukat külföldre, így a társasági adók is az adott államot gazdagították. A „gazdasági háború” nem csak az ír államot, de az Egyesült Királyságot is nehezen érintette, mivel a brit exportőrök kiesést szenvedtek el az ír piacon megjelenő adók miatt, melynek hangot adtak az anyaországukban. Végül a két ország mindkettőjüket érintő nehézségek okán közeledni kezdtek egymáshoz a helyzet rendezésének érdekében.

X.1., „Marha- Szén egyezmény” és a megegyezés

1935-re a feszültség a két ország között eloszlani látszott. A helyzet enyhítésére a két ország megegyezett, hogy a marha és szén esetében csökkentenek az adókon így e termékekhez könnyebben és olcsóbban lehetett hozzájutni. A végső megegyezésre 1938-ban került sor, amikor az Angol-Ír Kereskedelmi megállapodás értelmében az előző 5 évben született kötelezettségek megszűntek. Az írek megtarthattak bizonyos adókat a Brit termékekre, hogy erősítsék a nemzeti termelőket. A megállapodás a föld járulékot is egyszeri 10 millió fontban határozta meg az éves 3 millió helyett, valamint visszakapta a '21 es törvényben angliánál maradt kikötőit. A kikötők visszaszerzése hozzásegítette Írországot a semlegesség megtartásában, a II. Világháborúban.

A háború maga a függetlenségtől függetlenül nehéz helyzetet teremtett az Ír gazdaságban. Az energia import nagyon szűkös volt és ennek megfelelően szenvedett az ipar és a lakosság. Mivel Írország inkább agrárország volt, nem látta a háború előnyét, nem tudott a háborúnak termelni alapanyagot, mint Skócia vagy Észak-Írország. Még rosszabb, hogy abban a helyzetben találta magát, hogy agrártermékeit kizárólag a nehéz helyzetben lévő brit piacra tudta értékesíteni, ami – adott helyzetben érthető módon- monopol helyzetét kihasználva lenyomta a felvásárlási árakat.

Hasonlóan más nyugat európai országokhoz a háború utáni időszak gazdasági fellendüléssel járt. Azzal a különbséggel, hogy míg a legtöbb európai országban az újjépítés indította be a gazdasági gépezetet, addig Írországban a fogyasztási cikkek vásárlása, ami kevésbé fenntartható hosszútávon.

Összességében elmondható, hogy az ír gazdaság semmi különlegességet nem mutat 1922 és 1950 között. Az 1920-as években a liberalizmus majd 1932-től a protekcionizmus volt rá jellemző, mint a legtöbb országra. Elmondható, hogy Írország gazdasága a Szabad Állam első 30 évében a kórnak megfelelően alakult.

XI. AZ ÍR GAZDASÁG HANYATLÁSA 1950-1973

Összességében elmondható, hogy a vizsgált majdnem 25 éves időszakban az ír gazdaság teljesítménye elkeserítő volt. Amíg a két világháború közti időszakban átlagos teljesítményt nyújtott, addig Európa „arany korában” az átlag alatt teljesített. A háború utáni Európában

a kormányok sorra építették ki a modern jóléti államokat, kivéve Írországot, ha az Ír Szabad Államot valaha is bukottnak lehet nevezni az biztos erre az időszakra, vonatkozik.

Ami a legmeglepőbb, hogy gazdasági hanyatlása még az 1960-as években is tartott, akkor, amikor Görögország, Portugália és Spanyolország gazdasági csoda fejlődésen ment keresztül. Az egyetlen ország, amihez képest az ír gazdaság fejlődőnek mondható az Britannia volt, de ez a fejlődés nem számottevő egy amúgy is rossz helyzetben lévő gazdaság esetében.

A gazdaság rossz teljesítményét 2 fő okra vezethetjük vissza- sok apró ballépés mellett-.

Az okok a gazdasági liberalizmus elmaradása, valamint a gazdasági függés a rosszul teljesítő brit gazdaságtól.

Az első ok a liberalizmusra váltás elmaradása a két háború közti protekcionista politikáról. Már értekeztem róla, hogy az 1930-as protekcionista politikája az adott korban ésszerű volt, amikor minden állam a saját belső piacainak megvédés mellett tette le a voksát, egy olyan korban, amikor az export orientált gazdaság nem volt opció, amikor a munkahelyek megóvása mindenütt szent volt. Az 1950-es évekre a protekcionizmus elavulttá vált. Amikor az Egyesült Államok sürgetésére egész Európa a kereskedelmi határok megszüntetésén, a gazdaságok integrálásán dolgozott.⁸⁸ Ez az jelenti, hogy Nyugat Európa az export orientált gazdasági növekedést adaptálta, mely magával vonzotta, hogy a protekcionista, állás megóvás, elvesztette létjogosultságát. Írország későn szállt be a liberalizmusba, ami nagyon költséges hibának bizonyult.

Elmondható ugyanakkor, hogy Írországról egy változásra képtelen állam képét festeni nem helytálló. Írország alapító tagja az OEEC-nek, mely a gazdasági liberalizmus zászlós hajója volt az 1950-es években. Ugyanakkor, amikor a kvóták és vámok feloldására került sor, Írország volt az utolsó előtti protekcionista gazdaság, Svájc előtt. Lassabban ment végbe a liberalizáció, mint más európai államban, lassabban bontotta le a gazdasági határokat. A viselkedése nem egyedülálló, hiszen hasonló jelenség figyelhető meg a többi periféria ország tekintetében is, mint például Finnország. A lassú reakció kitartott az 1960-as évekig.

⁸⁸ Először az Európai Gazdasági Együttműködési Szervezeten (OEEC) majd a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezeten (OECD) keresztül, később az Európai Gazdasági Közösség (EEC) és az Európai Szabadkereskedelmi (EFTA) társuláon keresztül

A másik oldalon viszont törekedett a közvetlen külföldi beruházások megnyerésére. Az Ipari Fejlesztési Hatóságot 1949-ben alapították a külföldi tőke bevonásának érdekében, és egy éven belül törvényi alagra helyezték. 1969-ben nem önálló, állami támogatású testületté vált. Ma egy fél állami testület, mely fontos szerepet játszik az ország külföldi befektetőkkel fenntartott kapcsolatában.⁸⁹ Az Ír Exportbizottságot (melyet Córas Tráchtala névre kereszteltek) 1950-ben hozták létre. Az export nyereségre vonatkozó adókedvezményt 1956-ban vezették be.

Fentiek alapján elmondható, hogy Írország nem volt különlegesen protekcionista és bezárkózott az 1950-es években, ahogy a liberalizáció időzítése sem volt különlegesen szokatlan. Az igaz ugyan, hogy az Európai Gazdasági Közösség (EEC) hat alapító tagja hamarabb megtette a lépéseket a gazdasági integráció felé 1951-ben az Európai Szén és Acél Közösség létrehozásával. 1955-ben megállapodtak egy vámunió létrehozásában és aláírták a Római Szerződést⁹⁰ 1957-ben.

A liberalizáció más országokban való ütemezése nagyrészt tükrözi a fentiek hatását. Az Egyesült Királyság először szabotálni akarta az EEC tárgyalásokat. Amikor látta, hogy ez nem fog menni, egy OEEC-re kiterjedő ipari szabad kereskedelmi terület kialakítását szorgalmazta, de nem vette figyelembe a többi tagország érdekét, így ez a kísérlete is kudarcba fulladt. A sikertelen tárgyalások után hozta létre 6 másik országgal az EFTA⁹¹ szervezetét, mely lehetőséget adott a szabad kereskedelemre a tagjai között és közvetlen tárgyalásokra az EEC-vel. Egy perifériás ország sem tud elmenni – akár milyen visszamaradott gazdaságilag- reakció nélkül egy kialakuló európai kereskedelmi rendszer mellett.

⁸⁹ Entities audited by the Comptroller and Auditor General (2008). Comptroller and Auditor General.

⁹⁰ Római szerződés vagy más néven EGK-szerződés Franciaország, az NSZK, Olaszország és a Benelux államok által 1957. március 25-én Rómában aláírt, és 1958. január 1-jén hatályba léptetett nemzetközi szerződés, amely létrehozta az Európai Gazdasági Közösséget.

⁹¹ Az Európai Szabadkereskedelmi Társulás, rövidítve EFTA egy, az 1960. január 4-én aláírt stockholmi egyezményen alapuló szabadkereskedelmi övezet, alternatíva azon országok számára, amelyek nem kívántak (illetve nem tudtak) csatlakozni az akkori Európai Szén- és Acélközösséghez (a mai Európai Unióhoz). Eredetileg hét EFTA-tagállam volt: Ausztria, Dánia, az Egyesült Királyság, Norvégia, Portugália, Svájc és Svédország.

Spanyolország feladta önfenntartó gazdasági politikáját és csatlakozott az OEEC-hez 1959-ben és megkezdte kereskedelmi liberalizációját. 1960-ban feloldotta az import korlátozás 90%-át és megnyitotta kapuit a külföldi befektetők előtt. Portugália az EFTA alapító tagja lett. Finnország 1957-től folyamatosan csökkentette a vámokat és 1961-ben kereskedelmi megállapodást kötött az EFTA-val. Ugyan ebben az évben Görögország társulási megállapodást kötött az EEC-vel.

Többé kevésbé, ugyanebben az időben Írország is csatlakozási kérelmet nyújtott be az EEC-hez 1961-ben, ugyan abban az évben, mint az Egyesült Királyság. Nem meglepő, hogy miután Charles, de Gaulle megvétózta a kérelmet 1963-ban, Írország egyoldalúan csökkentette a vámokat. Ugyan így tett a következő évben is. 1965-ben létrejött az Angol Ír Szabad Kereskedelmi Megállapodás (AIFTA). Ekkor már tisztán látszódott, hogy Írország elkötelezett az EEC tagság mellett, amit sikerült elérnie 1973-ban.

Ami szokatlan volt az ír gazdasági liberalizációs folyamatban, hogy túl sokáig tartotta magát függőségben a Brit gazdaságtól. Az tény hogy, az AIFTA nagy lépés volt az EEC tagsághoz, de az európai motiváció ellenére, Írország messze volt az annak gazdaságától. A probléma az volt, hogy egy Brit piac sokkal kisebb kihívást jelentett és kevesebb infrastruktúrát igényelt, mint egy dinamikus EEC piac.

Itt jutunk el az ír gazdaság szegényes teljesítmények másik okához, Európa Aranykorának idején. Amennyiben az 1950-es évek rossz teljesítménye a protekcionista gazdasági politikának köszönhető, mely után Írország 1958 után a gyors liberalizáció útjára lépett, akkor mi magyarázza, a siralmas teljesítményét 1960 és 1973 között? A választ az ugyancsak periféria ország Portugáliával és Görögországgal való összehasonlításban kereselem.

A Görög siker kulcsa az EEC-vel kötött társulási megállapodás volt. A külföldi beruházók ösztönzése már az 1950-es évek elején elkezdődött, amikor közvetlen külföldi befektetés⁹² barát intézkedéseket hoztak. Ugyanakkor a vámmentes hozzáférés az EEC piachoz a hazai befektetéseknek is löketet adott. 1962 és 1964 között a gyártási beruházások háromnegyede közvetlen külföldi befektetés volt, mely diverzifikálta és modernizálta a görög ipart. A görög

⁹² A közvetlen külföldi befektetés egy másik országban székhellyel rendelkező gazdálkodó egység által az adott országban működő vállalkozás részesedés formájában megvalósuló befektetés.

tradicionalisan könnyűipar, is nagy hasznot húzott a fogyasztási cikkeit felszívó kontinensnyi piacból.

A portugáloknál is az EFTA tagság volt a meghatározó az előre mutató dinamikus gazdasági fejlődésben. A közvetlen külföldi befektetések megugrottak az 1960-as években az 1943 és 1960 közötti időszakhoz képest. Az 1980-as évben az EEC piachoz való hozzáférés további külföldi tőkét vonzott az országba, ugyanúgy, mint Spanyolországba.

Tehát a legnagyobb különbség Görögország, Portugália és Írország között, hogy utóbbinak nem volt társulási megállapodása az EEC-vel és nem volt az EFTA tagja. Amikor Írország aláírta az AIFTA megállapodást nagy lépést tett a szabad piac felé, az ír cégeknek a brit piachoz kellett alkalmazkodni, de nagy különbség van aközött, hogy valaki egy országgal köt szabadkereskedelmi megállapodást, vagy részese lesz egy kontinenst átívelő szabad piaci megállapodásnak.

Írország gazdasági teljesítménye nagyban hasonlít Észak-Írországhoz és Waleséhez 1954⁹³ és 1973 között. Ez mindhárom ország a brit piachoz fűződő szoros függőségi viszonyával magyarázható.

XII. 1973-1990

Amint csatlakozott Írország az EEC-hez 1973-ban, a gazdasági hanyatlás mérséklődött. A növekedési ütem felívelő pályára lépett az előző évekhez képest. Ebben az időben az 1973-as és 1979-es olaj válság sújtotta a nemzetközi gazdasági rendszert. Az 1973-as olaj krízis 1973 októberében robbant ki, amikor a Kőolaj-exportáló Országok Szervezete olaj embargót vezetett be. Az embargó azokra az országokra terjedt ki, akik támogatták Izraelt a Yom Kippuri⁹⁴ háború alatt. Először Kanada, Japán, Hollandia, az Egyesült Királyság és az Egyesült Államokkal szemben vezették be, később kiterjesztették Portugáliára, Zimbabwéra és a Dél-afrikai Köztársaságra. Az embargó 1974-es végére az olajárak majd

⁹³ Azért 1954 es a dátum mert ekkortól érhető el megbízható információ Wales és Észak-Írország GDP alakulásáról

⁹⁴ 1973 as Arab-Izraeli háború nven is ismert katonai összecsapás az Arab koalíciós államok (Egyiptom és Szíria vezetésével) és Izrael között 1973.október 6-tól 25-ig.

400%-al emelkedtek. Az 1979-es olajválságot az Iráni Forradalom⁹⁵ miatt fellépő olajhiány indította el. Ugyan a globális piacon csak 4% visszaesés volt érzékelhető, az 1973-as első krízis tapasztalata okán kialakult pánik az olajárak emelkedését hozta. Az 1980-ban kitört Irak-iráni háború⁹⁶ folyamánként, Iránban szinte teljesen leállt az olajkitermelés, és Irakban is erőteljesen visszaesett. Gazdasági recesszió vette kezdetét a nyugati világ nagy részében. Az Egyesült Királyság GDP-növekedése -2,301% volt 1980-ban, 1981-ben -0,788%, míg az Egyesült Államoké -0,257 és 2,538 ugyan azokban az években. Az olajárak nem rendeződtek az 1980-as évek közepéig. Az olajválság okozta recesszió, egy évtizedig tartó magas munkanélküliséghez és inflációhoz vezetett, ami még magasabb munkanélküliséghez, ahogy a kormányok megpróbálták csökkenteni az inflációs rátát. A munkanélküliség növekedése az Egyesült Királyságra is jellemző volt, az 1980-as 7,133%-ról, 11,325%-ra emelkedett 1986-ra. Az Egyesült Államok jobb helyzetben volt a munkanélküliség területén, az 1980-as évek 7,175%-a 1982-ben tetőződött 9,708%-on. Ezeket a külső hatásokat érezte az ír gazdaság is még közvetlenül az 1990-es évek gazdasági csodájáig is.

Meglepő módon az 1966 és 1976 közötti három nagybank-sztrájk csak kis hatással volt a gazdaságra.

Az 1980-as évek az egyik legsivárabbnak nevezhető az Ír Szabad állam történelmében. Ennek oka a többségi Fianna Fáil kormány 1977-ben hozott rendkívül felelőtlen költségvetésében keresendő. Magában foglalta a gépjárműadó eltörlését és a folyó kiadások fedezésére szolgáló hitelfelvételt. Ez, és a globális gazdasági problémák az 1980-as évek nagy részére tönkretette az ír gazdaságot, magas munkanélküliséget és tömeges kivándorlást okozva. A Charles Haughey⁹⁷ és Garret FitzGerald⁹⁸ kormányok még rosszabbá tették a helyzetet még több hitel felvétellel, és az adók 60%-ra emelésével. Miután 1979-ben

⁹⁵ 1978-ban tört ki Mohammad Reza Pahlavi sah elnyomó, az ország gazdaságának súlyos károkat okozó, korrupt uralma ellen. 1979 elejére sikerült elűzni az uralkodót, és bár eredetileg nem ez volt a lázadók célja, végül a Ruhollah Khomeini ajatollah vezette síita klérust juttatták hatalomra.

⁹⁶ Irak és Irán között 1980 szeptembere és 1988 augusztusa között vívott háború volt, melyet a régóta fennálló határvita és a vallási-etnikai ellentétek robbantottak ki.

⁹⁷ Írország miniszterelnöke 1977 és 1982 között.

⁹⁸ Írország miniszterelnöke 1982 és 1987 között.

csatlakozott az európai árfolyam-mechanizmushoz⁹⁹, az 1980-as évekre egy túl értékelt valutával ragadt, amit annak 1986-os leértékeléséig nem is orvosoltak (lásd: Melléklet, 1. táblázat). Az 1980-as években kölcsönzött tőkének a nagy része ennek a túlértékelt valutának a támogatására ment el. A kockázati tőke formájában megvalósuló külföldi befektetések a nyilvánvaló nehézségek miatt elmaradtak.

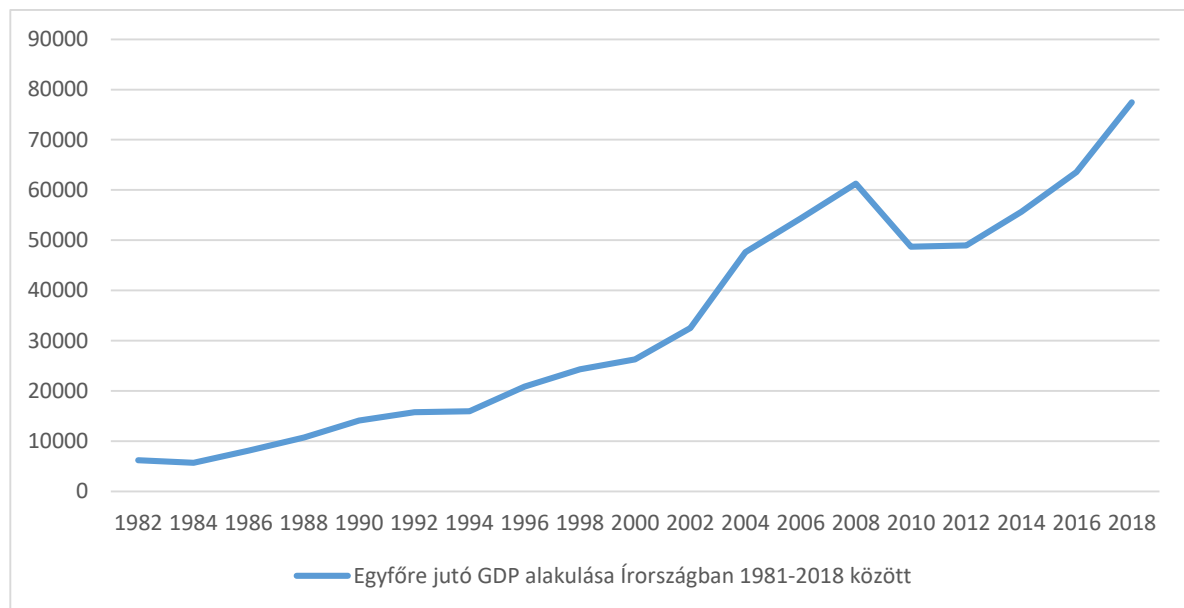
Ez a politikai instabilitás és a szélsőséges politikai korrupció korszaka is volt, a hatalom váltakozva a Fianna Fáil és a Fine Gael pártok között oszlott meg, néhány kormánynak még egy éve sem volt kormányozni, és egy esetben tizennyolc hónap alatt három választást is tartottak. A problémákat végül 1987-ben kezdte megoldani (lásd: Melléklet, 1. táblázat) a kisebbségi Fianna Fáil kormány, az Alan Dukes által vezetett Fine Gael ellenzéki párt támogatásával, az úgynevezett „Tallaght stratégia”¹⁰⁰ mellett. Ez gazdasági reformokat, adó csökkentést, jóléti reformokat, a hitelfelvétel csökkentését és versenyhelyzet növelését foglalta magában. Ezt a politikát javarészt a következő kormányok is alkalmazták.

⁹⁹ Az Európai árfolyam-mechanizmus az Európai Közösség által 1979 márciusában az Európai Monetáris Rendszer részeként abból a célból létrehozott rendszer, hogy a Gazdasági és Monetáris Unió létrehozására, illetve az euró bevezetésére való felkészülés jegyében csökkentse az árfolyamingadozást és közelebb vigyen a pénzügyi stabilitáshoz a Közösség tagállamaiban.

¹⁰⁰ Politikai stratégia mely értelmében az ellenzéki párt minden gazdasági reformot támogat a nemzeti érdek nevében.

XIII. A „KELTA TIGRIS” EMELKEDÉSE ÉS BUKÁSA 1995-2007

4. ÁBRA: EGYFŐRE JUTÓ GDP ALAKULÁSA ÍRORSZÁGBAN 1981-2018 KÖZÖTT.

101

A „Kelta Tigris” kifejezés Írország gazdaságára utal az 1990-es évek közepétől a késői 2000-es évekig. A kifejezés analógiát mutat a „Kis Tigrisek”-vel, ami Szingapúr, Dél-Korea, Taiwan, és Hong Kong, 1980 és 1990 között lezajlott gyors gazdasági fejlődésre utal. A Kelta Tigris jelenséget sok tényezővel magyarázzák: alacsony társasági adók, alacsony bérek, az USA gazdasági fellendülése, külföldi befektetések, stabil nemzetgazdaság, megfelelő költségvetési politika, EU tagság és EU támogatások. Az igazi okról valószínűleg évekig vitatkozhatnánk. Véleményem szerint, ezek a tényezők valamilyen mértékben kölcsönhatásba léptek, így teremtve meg Írország kivételes gazdasági teljesítményét.

Vegyük sorra milyen tényezők együttes hatása felelős a kimagasló teljesítményért.

XIII.1. Külföldi befektetések és az EU egységes piaca.

Az Európai Unió tagja és az EU egységes piaca által nyújtott előnyök kulcs fontosságúak voltak a külföldi befektetők országba vonzásához. Sok Észak-Amerikai nagyvállalatot – mint például Dell, Intell és Gateway- győzött meg az Ír Fejlesztési Ügynökség (IDA) más

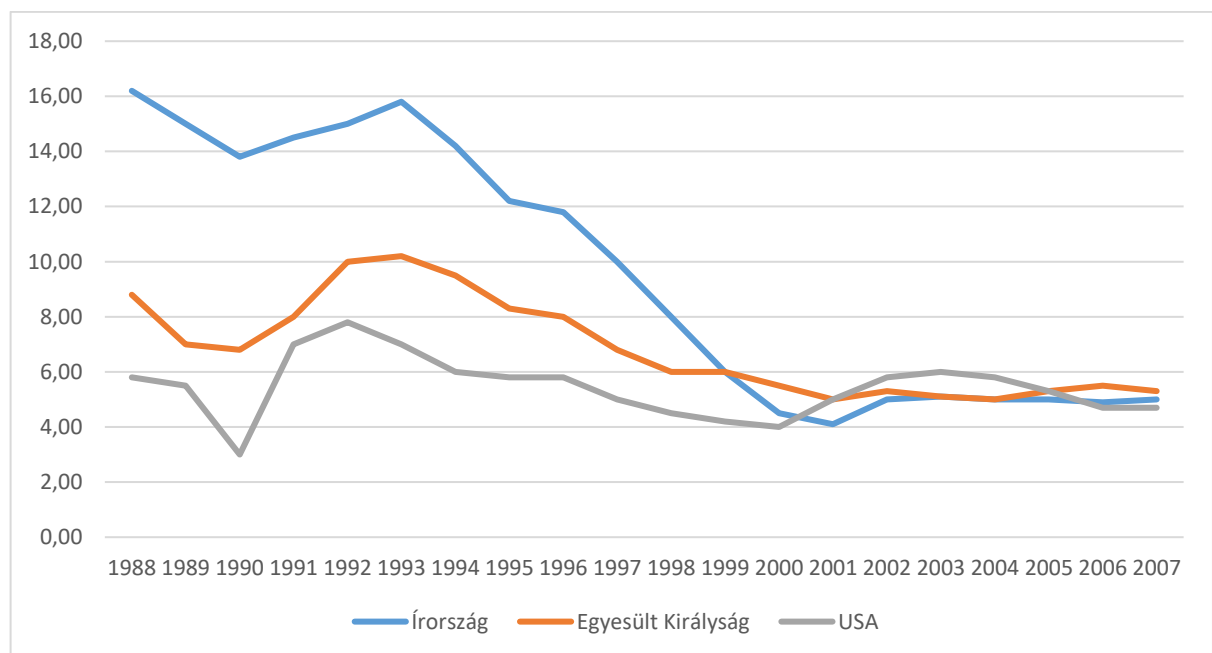
¹⁰¹ Forrás: Világbank <https://data.worldbank.org/products/ids>

kormányzati szervekkel karöltve, hogy a kedvező környezet miatt központot hozzon létre az országban. (Itt jegyezném meg a fenti ábra kapcsán, hogy a jólét növekedése nem egészen egyezik meg a számokkal, hiszen arról van szó, hogy a nagy amerikai vállalatok, nyereségük egy részét Írországban mutatják ki. Így a vállalati nyereség megemeli a GDT-t, pusztán átfolyó tételként adózik egyet. Tehát az USA hatalmas gazdasági teljesítményéből egy kis szelet Írországban jelenik meg)

Ezek a kedvező feltételek a következők voltak: EU tagság, alacsony adók, állami támogatások, valamint jól képzett angolul beszélő munkaerő.

Sok vezető amerikai cég európai piacon működő főhadiszállása a mai napig Írországban van. Az USA 1990-es évekbeli gyors gazdasági fejlődése és az európai piac feltámadása nagymértékben járult hozzá Írország sikeréhez. 2003-ban a külföldi cégek 51%-át tették ki az ír exportnak és 14 milliárd eurót generáltak a gazdaságba, valamint közvetlenül 140.000 embert foglalkoztattak.

5. ÁBRA: MUNKANÉKÜLISÉG %-BAN.

102

¹⁰² OECD Statisztikák: <https://stats.oecd.org/>

XIII.2. Dereguláció és verseny.

1999-ben a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (OECD) értékelés szerint, Írország az első három gazdaságilag legnyitottabb ország között volt¹⁰³. Írország elhanyagolható kormányzati beavatkozása az üzleti életbe a legtöbb EU-taghoz képest, döntő jelentőségűnek bizonyult a külföldi befektetések vonzásában. Ezenkívül a versenypolitika bevezetése jelentősen serkentette a szolgáltatási ágazat fejlődését. A Dublin székhelyű Nemzetközi Pénzügyi Szolgáltatási Központ felépítésével 14.000 magas megbecsüléssű munkahely jött létre (lásd: Melléklet, 1. táblázat) a számviteli, jogi és pénzgazdálkodási ágazatban. Az EU által promótált, közüzemi és tömegközlekedési szektor liberalizáció, az országba indított repülőjegyek csökkenését és az idegenforgalom fellendülését eredményezte.

XIII.3. Fiskális politika.

Az 1990-es évek végén Írországban a társasági adó 10 és 12,5 % között mozgott. A gazdasági csoda egyik fő motorja, az EU-ban egyik legalacsonyabb társasági adó mértéke volt. Ugyanakkor jogos a kérdés -az időzítés alapján-, hogy az ország alacsony adógazdasági státusza a Kelta Tigris eredménye, nem pedig az oka. Mindenestre az alacsony adók, karöltve a makrogazdasági és költségvetési stabilitással magas szintű befektetői bizalmat és ezáltal aktív magánszektor eredményeztek.

XIII.4. Szociális Partnerség, társadalmi kiegyezések.

A híres ír társadalmi partnerséget sokszor nevezték ír megoldásnak egy ír problémára¹⁰⁴, bár ez nagyrészt az északi országok és Ausztria társadalmi konszenzus modelljén alapul. Az első szociális partnerséget 1987-ben hozták létre, a partnerek többéves programot fogadtak el annak érdekében, hogy megkönnyítsék az akkoriban meghozott nehéz gazdasági intézkedéseket a gazdaság talpra állításának érdekében. A szakszervezetek

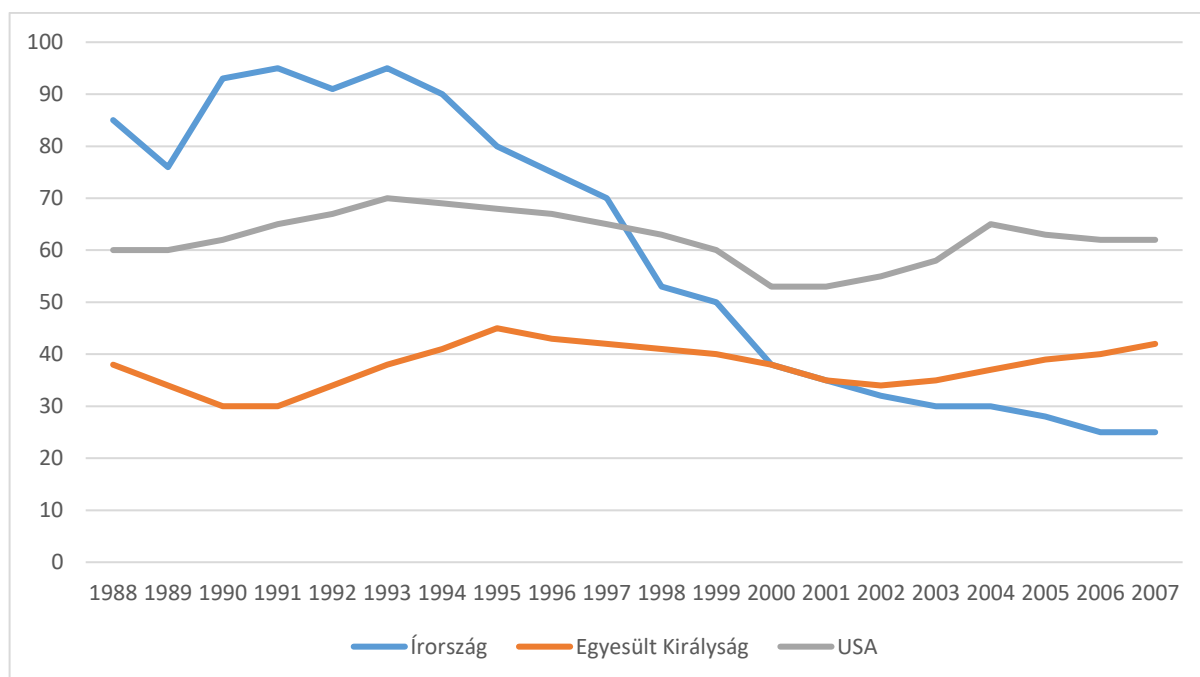
¹⁰³ OECD Economic Surveys: Ireland 1999, OECD Publishing, Paris.

¹⁰⁴ Girvin Brian (2018): An Irish Solution to an Irish Problem
<https://doi.org/10.1017/S0960777317000443> Letöltve: 2020.04.23.

elkötelezték magukat a bérek mérséklése mellett, cserébe a kormány elköteleződéséért a jóléti állam megteremtésére.

A két kulcsfontosságú elem a bérek mérséklése volt jövedelemadó csökkentés fejében, valamint a szakszervezetek részvétele a gazdasági döntéshozatalban a társadalmi partnerségi bizottságokon keresztül. A bérek mérséklődése az erősen egyesített állami szektorban, az államháztartás fellendülését hozta, biztosítva a makrogazdasági és munkaerő stabilitást.

6. ÁBRA: ÁLLAMADÓSSÁG, GDP %-A.

105

XIII.5. Humán tőke: Oktatás

Egyik ország sem tud hosszútávon közvetlen külföldi befektetéseket vonzani, megfelelően képzett és szakértelemmel rendelkező munkavállalók nélkül. Írország az 1960-a évektől kezdve jelentős pénzügyi és humán erőforrást fektetett az oktatásba, az ingyenes középfokú oktatás és a felsőfokú tanulmányokhoz nyújtott támogatások bevezetésével. Az 1990-es évekre az ír munkaerő az egyik legképzettebb volt Európában. Az sem elhanyagolható szempont, hogy az írek anyanyelve az angol, ami hatékony kommunikációt biztosít az

¹⁰⁵ IMF:

https://www.imf.org/external/datamapper/DEBT1@DEBT/FAD_G20Adv/FAD_G20Emg/FAD_LIC

amerikai cégekkel, valamint a szintén angolul beszélő britekhez képest olcsóbb az ír munkaerő.

A humán tőke szempontjából meghatározó azoknak az íreknek a fellendülés kezdetén megvalósult hazatérése, akik az 1980-as években emigráltak. Magasan képzett, tapasztalt és külföldön szerzett kiterjedt hálózattal segítették elő a termelékenység hatékonyságát.

XIII.6. EU strukturális és kohéziós alapok.

1973 és 2001 között Írország 10 milliárd eurót fizetett be az EU költségvetésébe, és több mint 43 milliárd eurót kapott belőle. Az EU strukturális alapok létfontosságúak Írország fejlődésében a közlekedési infrastruktúrába, az oktatásba, a képzésbe és az iparba történő beruházások révén.

Ugyanakkor a támogatások önmagukban nem feltétlenül okozzák egy gazdaság fejlődését, ahogy azt más hasonló helyzetű európai államok példája is mutatja. Az EU több szegény országa, amelyek szintén kaptak támogatást, az Ír gazdasági növekedési mutatók közelébe se érték. Portugália átlagosan 2,6%-os, Spanyolország átlagosan 2,5%-os, Görögország 2,2%-os GDP növekedést produkált 1990-től 2000-ig.

XIII.7. A kis ország hatás

A leggazdagabb és legjobban teljesítő gazdaságok többsége viszonylag kicsi: Luxemburg, Finnország, Dánia, Izland, Svájc, Andorra. Egy nagy számból kis részesedés emelkedése nagy különbség egy kis ország számára. Ugyancsak könnyebb a jó kormányzás és a társadalmi konszenzus elérése egy kicsi országban, mint egy nagyban.

XIII.8. Béke és stabilitás.

Az észak-írországi békefolyamat és az 1998. évi Nagypénteki egyezmény, jobb képet alkotott Írországról külföldön, az ország stabil működési környezetének képét erősítette meg. Ez átalakította a politikai környezetet is, lehetővé téve a köztársasági kormánynak, hogy a biztonság helyett még intenzívebben a gazdaságra helyezze a hangsúlyt.

XIII.9. A jó kormányzás ereje.

Tengeren túli társaságok százai alapítottak európai kereskedelmi központot Írországbán. Ehhez proaktív nemzeti kormányzás és hosszú távú stratégiai döntések kellettek. Az ír kormány pozitívan és aktívan vett részt az üzleti vállalkozások fejlesztésében, az emberi tőkébe befektetésben és a közvetlen külföldi befektetések bevonásában. Ez a megközelítés biztosította a világszínvonalú szolgáltatások rendelkezésre állását – a bankügyletben, a pénzügyben, a távközlésben és a logisztikában -. Az alacsony társasági adó, és Írország fantasztikus marketingje szintén jelentősnek bizonyult.

XIII.10. A globalizáció működik Írország számára.

Jóval a már Kelta Tigris előtt, az ír populáció globalizáltnak volt nevezhető. Írország sokáig a kivándorlók nemzete volt. Körülbelül hárommillió ír állampolgár él Írországon kívül, és világszerte majdnem 70 millió embernek vannak ír gyökerei, köztük 22 USA elnöknek. Az Egyesült Államokban 40 millió ember vallja magát ír származásúnak.

Írország kicsi, de nagyon nyitott gazdaság. Az állami protekcionizmus évtizedei és az azt követő gazdasági kudarcai olyan helyzetet eredményeztek, ahol ma az ír, a világ egyik leginkább globalizált gazdasága. Ahol régen az ír emberek külföldön dolgoztak, ma e tengeren túli cégek alkalmazottai, csak saját hazájukban.

XIV. 2008-2013 GAZDASÁGI VISSZAESÉS.

Az ír központi statisztikai hivatal adatai szerint az ország volt az első az EU-ban, ami recesszióba süllyedt a 2008-as gazdasági világválság miatt. Ezen a ponton Írországbán volt a második legmagasabb a háztartási adóság a világon¹⁰⁶ (190%-a a háztartási bevételeknek). Az ország hitelminősítését a Standard & Poor's hitelminősítő intézet 2010 augusztusában „AA-ra” csökkentette¹⁰⁷, a bankok támogatásának költségei miatt, ami középtávon gyengíti a kormányok pénzügyi rugalmasságát. Kiderült, hogy a bankok feltőkésítésének költségei

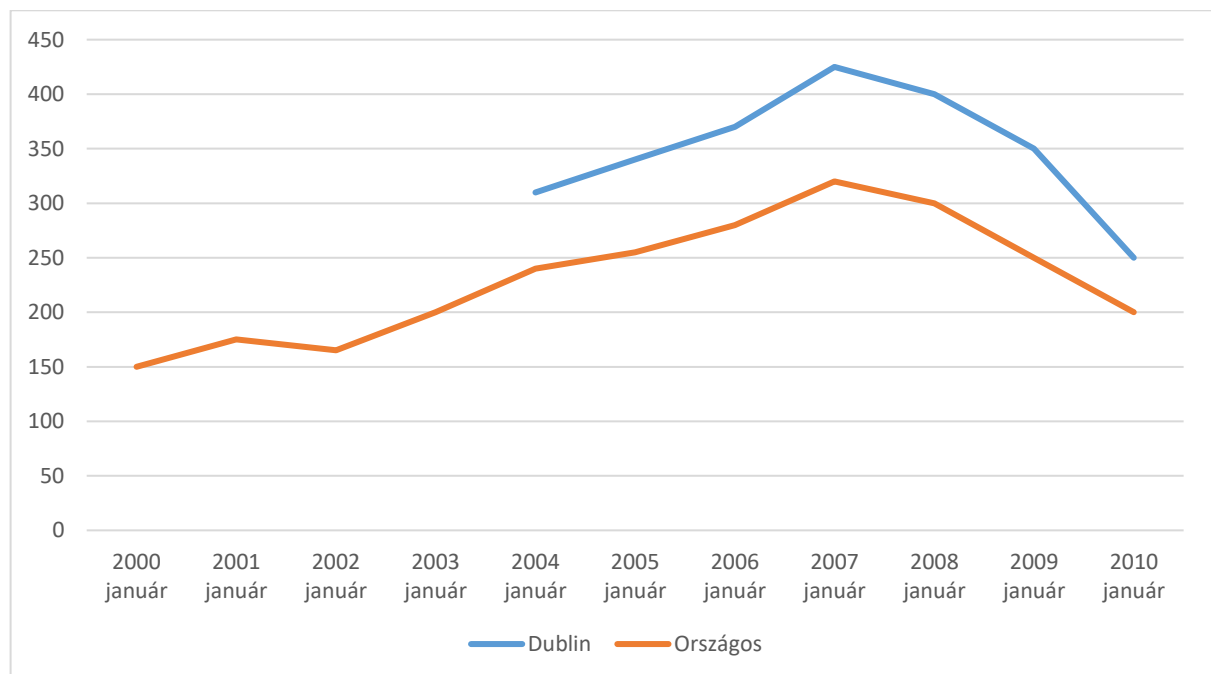
¹⁰⁶ Világbank: <https://data.worldbank.org/products/ids> Letöltve: 2020.04.23.

¹⁰⁷ www.standardandpoors.com Letöltve: 2020.04.23.

meghaladták az akkori várakozásokat, melynek eredményeképpen a Standard & Poor's tovább csökkentette a hitelminősítést „A”-ra¹⁰⁸.

Nagy probléma volt, hogy az ír bankok és az ír kormány nem ismerte fel a fizetőképesség gondjait. A fizetőképesség kérdése az ír ingatlan piacon felmerülő problémák miatt merült fel. Az ír pénzügyi intézmények hitelkockázati portfóliójában, jelentős kockázatot jelentettek az ingatlanfejlesztők. 2008-ban az ingatlanfejlesztőknek túlzott volt a kínálatuk, mivel a kereslet jelentősen csökkent. A foglalkoztatás növekedését, amely számos kelet-európai bevándorlót vonzott és elősegítette az ingatlan iránti keresletet, a növekvő munkanélküliség váltotta fel. A kereslet csökkenés árcsökkenést eredményezett.

7. ÁBRA: LAKÁSÁRAK ÍRORSZÁGBAN 2000-2010, EUR x 1000-BAN.

109

Ír ingatlan-befektetők spekulációja kapcsán milliárdnyi eurókat fektettek túlértékelt városi barnamezős és zöldmezős telkekbe. A mezőgazdasági földek 2007-ben átlagosan hektáronként 23.600 euróért cseréltek gazdát, amely érték többszörösen meghaladja a többi

¹⁰⁸ www.standardandpoors.com Letöltve: 2020.04.23.

¹⁰⁹ Quarterly House Prices Bulletin, Department of the Environment, Community and Local Government. Forrás: <https://www.housing.gov.ie/housing/statistics/housing-statistics> Letöltve: 2020.04.23.

európai ország ekvivalens földterületeinek értékét. Az építőknek és fejlesztőknek nyújtott hitelek olyan mértékben növekedtek, hogy az összege az összes bankhitel 28%-át tette ki.

Ilyen esetben a bankok nagyobb probléma elkerülésének érdekében, próbálják a folyamatokat kitolni, amíg lehetséges, annak érdekében, hogy ne okozzanak még nagyobb gazdasági válságot. A kölcsönökre szabályok és feltételek vonatkoznak, amelyek a bank eszközei az adóssal szemben. A bankok ideiglenesen lemondanak ezekről az eszközökről, hogy ne taszítsák elkerülhetetlen csődbe az ingatlanfejlesztőket, sőt bizonyos esetekben további készpénz kölcsönt adnak ki, hogy a fejlesztők betudják indítani a vállalkozásaikat, így újra fizetőképessé téve őket. Ez azt is magával vonzza, hogy nem sorolja ezeket a vállalkozásokat a rossz adósok közé, ezzel a bank rossz adós állománya is alacsonyan marad.

2008 szeptember 30-án az ír kormány garanciát vállalt, aminek értelmében megvédi az ír bankrendszert. Az adófizetők pénzéből támogatott nemzeti garancia fedezett minden betétet (lakosságit, kereskedelmet, intézményit és bankközit), kötvényt és adósságot. A hibát a kormány ott vétette, hogy a bankoktól nem várt el hogy részesedést vállaljanak a folyamatban, nem követelte a bankvezetők fizetésének és bonuszának a csökkentését, illetve az igazgatósági tagok cseréjét.

A bankoknak nyújtott állami garancia ellenére a bankok részvény értéke folyamatosan csökkent. 2009.01.15-én az ír kormány a legrosszabb helyzetben lévő Anglo Irish Bankot államosította, ez további nyomást helyezett a másik két nagy ír bankra.

2008 végén a Danske Bank jelentős összeget könyvelt le mínuszban nagyrészt az ír leányvállalata, a National Irish Bank veszteségei miatt.

2010 novemberében az ír kormány kiadott egy nemzeti fellendülési tervet, amelynek célja az államháztartás rendjének helyreállítása és hiányának az EU 2015-re kitűzött célkitűzéséhez történő igazítása volt. A terv 15 milliárd eurós költségvetés kiigazítást irányoz elő, a következő négyéves időszakra. 2011-ben 6 milliárd eurós intézkedésekre került sor. 2015-ig évente 3 milliárd eurós költségvetési kiigazítást hajtottak végre annak érdekében, hogy az államháztartási hiány a GDP 3%-az alá csökkenjen. Az ÁFA mértéke 2014-re 23%-ra növekedett. 2012-ben újra bevezették az ingatlanadót, melyet abban az évben minden ingatlanra átalánydíjban terheltek, majd 2013-tól az ingatlan becsült piaci értékének 0,18%-ában határoztak meg. 2015-re bevezetik a háztartási vízdíjakat. A

kiadások csökkentése magában foglalta a közszféra bérszintjének csökkentését, a közszféra alkalmazottainak számbeli csökkentését korai nyugdíjazások révén, a szociális jóléti kifizetések csökkentését, valamint az egészségügyi kiadások csökkentését. A megnövekedett adózás és a csökkentett kormányzati kiadások eredményeként a Központi Statisztikai Hivatal arról számolt be, hogy az ír államháztartási hiány, a 2010-es GDP 32,5%-áról (az érték azért ilyen magas, mert abban az évben a pénzügyi szektor számára nyújtott egyszeri támogatások növelték az értéket.) 5,7% -ra csökkent. A munkanélküliségi ráta 2012 es 15,1%-os csúcscról, 2014 végére 10,6%-ra esett vissza. Ugyan ezekben az években az Egyesült Királyságban 7,975% és 6,2%, az USA-ban 8,075% és 6,158% az érték.

XIV.1. Válság közvetlen külföldi befektetői szemmel. SWOT analízis.¹¹⁰

Erősségek:

- Írország nyitott gazdasága szinte teljes mértékben függ a nemzetközi befektetésektől és kereskedelmetől, valamint termékek és szolgáltatások bevezetése az ír piacon valójában egyszerű. Írországot a Világbank a 181 gazdaság közül a 7. helyen rangsorolta a 2009-es listáján melyen azt rangsorolta mennyire könnyíti meg az adott ország az üzleti tevékenységst. Az országot a Gazdasági Szabadság Index (Index of Economic Freedom)¹¹¹, 157 ország gazdasági világszintjének indexe alapján a 3. helyen szerepelteti.
- Európa legversenyképesebb gazdasága: Írország az European Growth and Jobs Monitor 2008-as felmérése alapján a második legversenyképesebb gazdaság Európában..
- Képzett munkaerő: Írország a világ egyik legképzettebb országa, a lakosság több mint 40% -a rendelkezik felsőfokú végzettséggel Az országot a Világbank, a foglalkoztatott munkavállalók száma alapján 38 helyre rangsorolja.
- Adó: Írország Európában az adófizetés szempontjából az egyik legjobb ország. Összesen 37,5% -os adókedvezményt nyújt támogatható kiadásokhoz.

¹¹⁰ World Bank-Working Paper "Doing Business 2009-Country Profile Ireland"; PricewaterhouseCoopers "Investing in Ireland 2008".

¹¹¹ A Gazdasági Szabadság Index egy éves mutató és rangsor, amelyet a Heritage Foundation és a The Wall Street Journal alapított 1995-ben, hogy megmérje a világ nemzeteinek gazdasági szabadságát.

Gyengeségek

- Drága az üzleti tevékenység: Írorszáiban a vállalkozás közvetlen és közvetett költségei jelenleg időszakban jelentősen meghaladják az Egyesült Államokat, Európát és az OECD-országokat, ez az oka annak, hogy az ország drága helyvé vált gazdaságitársaság működtetéséhez.
- Az általános exportnövekedés gyengülése: Írorszáiban az áruk exportjának értéke 4% -kal esett vissza a 2008. év első két negyedében a 2007. évhez képest.
- A termelékenység növekedése lelassult az országban.
- Az országban a hatalmas beruházások és a kézzelfogható haladás ellenére továbbra is hiányzik a megfelelő infrastruktúra, valamint a minőségre az igény továbbra is gyenge az ország.
- A globális gazdaság zavara és az Egyesült Államok hitelválság, érezhető Írorszáiban.

Lehetőségek

- Az ország a világ minden tájáról vonzza a kulcsfontosságú tehetségeket, mivel adókedvezményt nyújt egyes, Írorszáiba dolgozó külföldi munkavállalók számára. Ez az erőfeszítés vonzó a képzett dolgozóknak.
- A kormány adóparadicsomot hirdetett a know-how vállalatok számára.
- Bár az export a globális recesszió miatt csökkent, az ország még mindig potenciális exportpiac.
- Az üzleti tevékenység költsége magas, de támogató kormányzati lépésekkel csökken a költség.

Veszélyek

- A globális recesszió hatása Írorszáiban továbbra is erős, az ír bankok hitelkockázata emelkedik.
- A verseny szintje növekszik, mely munkaerőhiányt okoz az országban.

XV. A „KELTA FŐNIX” 2014-2017

Az ír gazdaság 2014-re 4,8%-os fejlődést mutatott, amivel újra kiérdemelte az Európai Unió leggyorsabban növekvő gazdasága címet (lásd: Melléklet, 1. táblázat). A növekedéshez

hozzájáruló tényezők a fellendülő építőipar, a gyenge euró és az alacsony olajárak voltak. Ez a növekedés segítette csökkenteni az államadósságot a GDP 104%-ára, a költségvetés hiányt pedig 3,1%-ra (lásd: Melléklet, 1. táblázat). Az Egyesült Királyság államadóssága ugyan abban az évben -5,557% az Egyesült Államoké -4,034%

Bár a munkanélküliségi ráta átlag 10%-on maradt 2014 és 2015 között (lásd: Melléklet, 1. táblázat), a fiatalok munkanélküliségi rátája az EU átlagnál jóval magasabb 20%-on mozgott. A munkanélküliségi ráta az Egyesült Királyságban átlag 5,5%, az USA-ban szintén 5,5%. Az emigráció továbbra is jelentős tényező volt a munkanélküliségi statisztikákban, bár a kivándorlási ráta is csökkenni kezdett 2014-ben.

Az ingatlan árak szintén emelkedni kezdtek 2014-ben, a leggyorsabb ütemben természetesen a fővárosban, Dublinban. Ennek oka a lakások hiánya volt. Az ingatlan iránti kereslet némileg fellendülést hozott az építőiparban és az ingatlanágazatban. 2015 elejére a lakásárak emelkedése országosan elkezdte felülmúlni Dublinét. A nagy városok átlag 5%-os növekedést tapasztaltak. A lakhatási válság eredményeként megugrott a szociális lakást kérelmezők száma. 2015-re az Írország Fizetésképtelenségi Szolgálat beszámolója szerint, 110 ezer jelzalog hátralék volt az országban.

2014 végén mutatták be a 2015-ös költségvetést, amely hét év után először tartalmazza az adócsökkentést és a kiadás növelését. A költségvetés visszavonta az elmúlt hat év megszorító intézkedéseit, a megnövekedett kiadásokkal és adócsökkentéssel, aminek a mértéke valamivel több volt min 1 milliárd euró.

2014 októberében a német pénzügyminiszter, Wolfgang Schäuble kijelentette, hogy Németország "föltékeny" arra, hogy az ír gazdaság miként javult, a nemzetközi mentőcsomagok után. Azt is mondta, hogy Írország jelentős mértékben hozzájárult az euró stabilizálásához.¹¹² Enda Kenny miniszterelnök kijelentette, hogy bár a fellendülés dicséretes, nagyon kell figyelni, hogy a felszállóág – leszállóág ciklust el tudja kerülni az ír gazdaság, mivel a legtöbb gazdasági terület még mindig törékeny. Az Európai Bizottság

¹¹² Ireland's Parliamentary Budget Office: Role and Scope in the Oireachtas.

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2992671 Letöltve: 2020.04.23.

elismerte a fellendülést és a növekedést, de figyelmeztetett, hogy minden további állami bevételt az államadósság további csökkentésére kell felhasználni.¹¹³

Az Egyesült Királyság 2016. június 23-án az Európai Unióból való kilépés mellett döntött. Ez valószínűleg negatívan érinti az Egyesült Királyság és Írország közötti kereskedelmet és úgy általában az ír gazdaságot. Ugyanakkor például a Financial Times arról írt, hogy a Brexit után, londoni székhelyű pénzügyi intézmények Dublinba költözhetnek.¹¹⁴

XV.1. Vissz térés a hosszútávú növekedéshez? SWOT analízis¹¹⁵

Erősségek

Az első alapvető erősség Írország rugalmassága, mint üzleti környezet. Ez az erő több elemet foglal magában, beleértve a hagyományos feldolgozóipar fejlett képességét nagyobb értékű foglalkoztatási lehetőségekre, valamint a kormány és a lakosság rugalmasságát a költségvetési konszolidációs intézkedések végrehajtásában, a 2008 óta tartó időszakban (pl. adóemelések, fizetések csökkentése és a társadalombiztosítás csökkentése), a társadalmi kohézió veszélyeztetése nélkül. Ezt a rugalmasságot az Írország viszonylag alacsony bürokrácia szintjéhez is kötik, ami tovább növeli az ország vonzerejét a nemzetközi befektetések szempontjából.

Hasonlóan Belgiumhoz, a magas szintű oktatás és a termelékenység két fontos erősség. A 2012. évi adatok azt mutatják, hogy Írország a harmadik legmagasabb termelékenységi szinttel rendelkezik az OECD-ben (Norvégia és Luxemburg után). Ezeket az erősségeket kiegészíti a humán tőke fejlesztésére irányuló folyamatos összpontosítás. Írországban, az összes EU-tagállam közül a legmagasabb a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma a 30–34 éves korosztályban (52,6% 2013-ban, szemben az EU-28 átlagával 36,8%).

¹¹³ Celpie Colm (2015): Budget 2016: <https://www.independent.ie/business/irish/budget-2016-european-commission-warns-any-extra-revenues-be-used-to-cut-debt-31219278.html> Letöltve: 2020.04.23

¹¹⁴ Jenkins Partic (2016): Brexit - Move could see flood of funds shift to Dublin – FT <https://www.irishtimes.com/business/financial-services/brexit-move-could-see-flood-of-funds-shift-to-dublin-ft-1.2687034> Letöltve: 2020.04.3.

¹¹⁵ Dr. Eoin Drea, Siegfried Mureşan (2015): It's Our Job: Reforming Europe's Labour Markets. Vandenbulcke, Belgium.

Írország különbözik a legtöbb többi tagállamtól, mivel a globális angol munkaerőpiacon helyezkedik el, amely elsősorban az Egyesült Királyságból, az Egyesült Államokból, Kanadából, Ausztráliából és Új-Zélandból áll. Ez biztosítja az ír társadalom munkaerő-piaci mobilitását. 2013-ban az ír emigránsok 48,8% -a költözött az Egyesült Királyságba, az Egyesült Államokba, Ausztráliába vagy Kanadába. Ezzel szemben mindössze 11,5% költözött az eredeti EU15 tagországokba. Nézzük kivándorlást negatívan, de történelmi kontextusban, hosszútávon erőnek tartom, mivel a hazatérő emigránsok új készségeket visznek a munkaerőpiacra.

Gyengeségek

Az egyik konkrét gyengeség az állami foglalkoztatási szolgálatok szervezetének és hatékonyságának kérdéseivel függ össze. A Foglalkoztatási és Képzési Hatóság 2011. évi feloszlata, régóta fennálló vitát generált a közpénzek helytelen elosztása kapcsán. Az új állami foglalkoztatási testületek kialakítása jelentősen nem javította a kínált szolgáltatások minőségét. A foglalkoztatás támogatások történelmileg ad hoc megközelítésének öröksége, amely részben felelős a munkanélküliség kezdeti növekedéséhez.

Az aktív munkaerő-piaci politikák elfogadása (ALMPs) előnyökkel járt, ám ezeket korlátozott hatékonysággal alkalmazták az ír kontextusban. Ez elsősorban a fejletlen jelölt profilkészítésnek, a képzési tanfolyamok egyenetlen elosztásának és egy nagyon nehézkes döntéshozatali folyamatnak tulajdonítható.

Az előző válság öröksége az ír bankrendszer folyamatos sebezhetősége. Ez kétféle módon fejti ki hatását. A bankok a tőketartalékok újjáépítése érdekében (és a közpénz további felhasználásának elkerülése érdekében) az alacsony kockázatú hitelezésre összpontosítottak. Ez a kkv-k korlátozott finanszírozásához, a magas elutasítási arányokhoz és a növekvő kamatkülönbségekhez vezetett. Egyéni szinten a vállalkozóknak és a kisvállalkozásoknak, egyre nehezebbé tették az üzleti és szolgáltatási bővítéshez szükséges tőke elérését.

A bankkérdéshez kapcsolódó gyengeség, a meglévő adósság, mind mikro-, mind makrogazdasági szinten. Írországban van a legnagyobb magán adósság (a GDP arányában) az EU tagállamaival összevetve, és az államadóssága meghaladja a GDP 120% -át. A nemteljesítő hitelek nagyon magas szinten voltak. A fiskális kiigazítási folyamatok hosszú

távú követelményei miatt középtávon nem várható el a beruházások normalizált szintjére való visszatérés.

Lehetőségek

Az egyik lehetőség a munkaerőköltségeknek a közelmúltbeli válság által okozott csökkentésével áll összefüggésben. Írország munkaerőköltségei 3% -kal csökkentek 2010 és 11 között, és azóta sokkal lassabban emelkedtek, mint az EU átlaga. Ez a tendencia hozzájárult Írország általános versenyképességének helyreállításához és növeli vonzerejét, mint globális üzleti helyszín. A másik lehetőség - és ez azonos Írország és Belgiumot esetében- az állami foglalkoztatási szolgálatok átfogóbb reformjának végrehajtása, különös tekintettel az átképzési mechanizmusokra és az aktív munkaerő-piaci munkaprogramok hatékonyabb végrehajtására.

További lehetőségek lehetnek, amelyek fejlesztése esetén közép- és hosszú távon sikerek érhetőek el. Írország mezőgazdasági és élelmiszeripara, olyan lehetőségeket rejt, amelyek globális vezetővé válhatnak. Ezenkívül az ország jól megalapozott idegenforgalmi iparának lehetősége nyílik arra, hogy Kínából és Ázsiából több látogatót vonzzon.

Veszélyek

Az első veszély az ír gazdaságra gyakorolt lehetséges hatásokkal kapcsolatban, az Egyesült Királyság kiválása az EU-ból. Annak ellenére, hogy Írország kicsi nyitott gazdaságnak számít, az anglo-ír kereskedelmi kapcsolat továbbra is nagyon fontos az ír gazdaságban. Az Egyesült Királyság Írország legfontosabb kereskedelmi partnere, Írország behozatalának több mint 32% -át és ipari kivitelének több mint 16% -át teszi ki. Írország szoros kapcsolatát az EU-n kívüli angofon országokkal már említettem. Noha ezeket a kapcsolatokat általában erőnek tekintik, függnék az uralkodó makrogazdasági feltételektől. Ebben az összefüggésben a globális gazdasági növekedés további lelassulása veszélyezteti az ír gazdaság fellendülését.

Egy további azonosított fenyegetés a társasági adó mértékének harmonizálásáról folytatott, uniós szintű vitával kapcsolatos. Írország nagyon sikeresen alkalmazta az alacsony adó mértéket (12,5%) magas színvonalú közvetlen külföldi befektetések vonzására, különösen az Egyesült Államokból. További veszélyként azonosítható hogy a szociális partnerség milyen szerepet játszik a 2008-ig tartó évtizedben, különösen a bérnövekedés

elősegítésében, amely jóval meghaladja az inflációt és a termelékenységnövekedést. Ebben az összefüggésben megjegyezték, hogy ha a társadalmi partnerséghez való visszatérés a történelmi „kelta tigris” modellre épül, ez veszélyeztetheti a 2008 óta végrehajtott alapvető reformokat.

XVI. AZ ALACSONY ADÓMÉRTÉKŰ MODELL KIHÍVÁSA: 2017-NAPJAINKIG.

Az ír gazdasági válság idején, az ország adósságának mérséklésének érdekében, csökkentették az adó terheket, ezzel bevonzva a külföldi tőkét. Az alacsony adó majdnem nulla adóvá vált. Ez a modell vonzotta a külföldi tőkét, ami Írország válsága utáni fellendülését eredményezte. Írország kiemelt helyet szerzett magának az „adóparadicsomok” listáján. Egyes tanulmányok az országot a top 5 offshore pénzügyi központok listájára teszik.¹¹⁶

2017-re a multinacionális cégek (80% USA vállalat) 28,3 milliárddal járultak hozzá az ír össztermékhez, társasági adók, bérek, tőkeköltségek formájában, és még nagyobb nem mérhető gazdasági hatást értek el iroda építések, másodrendű szolgáltatások stb.. formájában. Az OECD adatai szerint a multinacionális cégek a hazai hozzáadott érték 80%-át adják. Ezenkívül az OECD becslése szerint a külföldi cégek az ír magánszektorban dolgozók egynegyedét foglalkoztatják.

Az Egyesült Államok a 2017.évi adócsökkentési és foglalkoztatási törvényét, Írország szem előtt tartásával fogadta el. Áthelyezi az Államokat a „világméretű adórendszerből” (ez az oka, hogy az amerikai multinacionális cégek Írországot választják) a modern „területi adórendszerbe” Az adórendszer alacsony 13.125%-os adómértéket biztosít az amerikai székhelyű „szellemi tulajdonhoz”. Az adórendszer olyan büntetést szab ki a külföldi székhelyű szellemi tulajdonra (vagyis Írországhoz hasonló székhellyel rendelkezőkre), amely tényleges kamatlába meghaladja a fenti rátát (azaz ösztönzi a szellemi tulajdon áthelyezését az Egyesült Államokba). Ez súlyos negatív következményekkel járhat Írország számára.

¹¹⁶ <https://www.nature.com/articles/s41598-017-06322-9> Letöltve: 2020.04.23.

Az EU 2018-as törekvése, a digitális gazdaság adóztatásának bevezetésére az ír fiskális tanácsadó testület elnöke szerint „súlyosabb veszélyt jelent Írországnak, mint a Brexit”. Írország szerencséjére a tagállamok 2019-ben leszavazták a kezdeményezést.

XVII.AZ ÍR OKTATÁSI RENDSZER.¹¹⁷

Sokszor került említésre, dolgozatomban a jól képzett ír munkaerő, mint nagy előny az ír gazdaság számára. Ezért fontosnak tartom, hogy rövid áttekintést nyújtsak az ír oktatási rendszerről.

Az oktatást Írországban mindig is nagyra értékelték. Még a történelmi időkben is, nagy politikai, gazdasági és társadalmi nehézségek alatt is oktatást mindig szem előtt tartották.

Az oktatást jelenleg a központi eleme a gazdasági, társadalmi és az ír kulturális fejlődésnek. Kormányok és a társadalmi partnerek stratégiai szempontból tekintenek rá. A közvélemény oktatás iránti érdeklődés magas, amit tovább erősít a kormány konzultációra épülő megközelítése az oktatásügyhöz

Az ír diákok kimagasló eredményt érnek el a nemzetközi tanulói teljesítménymérés programja teszten (PISA teszt), az utolsó adatok szerint (2018) világ szinten a 12. helyen, Európa szinten a 3. helyen volt. Mind a nemzeti és nemzetközi munkaadók elismerően nyilatkoznak az ír oktatási rendszerről. Írországban az oktatás kötelező 6-16 éves kor között, vagy amíg a hallgatók el nem végzik a három éves második oktatási szintet (általános iskola utáni oktatás). Ugyan nincs nemzeti rendelkezés az óvodai oktatásról Írországban, az első szintű iskolák befogadják a gyermekeket négy éves kor után. Az alapfokú iskolai rendszer életkor szerint nyolc csoportba, osztályba sorolja be a tanulókat, kezdve a juniortól a hatodik osztályig. Az iskolák túlnyomó többsége állami finanszírozású, magántulajdonban lévő „átmeneti” iskolák, a 4 és 12 közötti tanulók számára. A tanterv gyermekközpontú, és nagyfokú rugalmasságot tesz lehetővé az időbeosztásban és az oktatási módszerekben.

A tanulók túlnyomó többsége a második szintű iskolai rendszer részévé válik, miután befejezték az alapfokú oktatást- általában 12 éves korban. A második szintű iskolai

¹¹⁷ Department of Education and Skills: <https://www.education.ie/en/> Uroló letöltés: 2020.05.21.

rendszerbe kerüléshez, a tanulóknak be kell tölteniük 12 éves kort, az első tanév januárjának első napján.

A második szintű oktatás magában foglalja a középiskolát, a szakképzést, a közösségi iskolát. Míg az említett iskolák mindegyike különböző történelmi kontextusból fejlődött, eltérő tulajdonosi és irányítási struktúrájuk van, mégis nagyon hasonlítanak egymásra. Nagyrészt állami finanszírozásúak, és ugyanazt az állami tantervet követik, ugyanazokat az állami vizsgákat követelik meg. A második szintű iskolai időszak egy hatéves ciklus, ami a 12-18 év közötti kort öleli fel.

A belső iskolai teszteken kívül két fő nyilvános vizsga van a rendszerben a junior bizonyítvány (15/16 év) és a kilépő bizonyítvány (17/18 év). Ezek az állami vizsgabizottság által meghatározott külső vizsgák. A kilépő bizonyítvány szorosan kapcsolódik harmadik szintű oktatáshoz, mivel az oktatásba kerülés függ az elért eredménytől.

A harmadik szintű oktatást Írországban főként egyetemek, technológiai intézetek és főiskolák biztosítják. A legtöbb harmadik szintű oktatási intézményt nagymértékben támogatja az állam.

Azon fiatalok és felnőttek számára, akik korán abba hagyták a tanulmányaikat vagy megfelelő képesítés nélküliek, második esély és alternatív programok állnak rendelkezésre. Felnőtt, és közösségi oktatásnak nagy és szerepe van a második esélyt nyújtó oktatásban, ezen keresztül az egyenlőség és a társadalmi befogadás előmozdításában.

Az ír oktatási rendszer adminisztrációja erősen centralizált Oktatási és Tudományos Minisztérium által. Meghatározza az iskolák elismerésének általános szabályait, tanterveket ír elő, szabályokat állapít meg az iskolák menedzseléséről, erőforrás ellátásról és személyzet ellátásról, valamint meghatározza a tanárok fizetési skáláját.

Az utóbbi évtizedben a Minisztérium szerkezetátalakítási programot hajtott végre, amelynek célja bizonyos funkciók külső ügynökségekre történő átruházása (pl. Állami Vizsgák Bizottsága), valamint regionális irodák hálózatát hozta létre. Ez lehetővé teszi, hogy a Minisztérium politikai kérdésekre összpontosítson, és megfeleljen a jövő kihívásainak és elvárásainak.

Ma már széles körben elismert és elfogadott tény, hogy az oktatás a gazdaság hajtóereje, sikere a társadalmi haladásnak egy modern társadalomban. Különösen növekszik az

elismerése az Európai Unióban, hiszen a minőségi oktatás képzés biztosítani a tudás és innováció-alapú gazdaság megteremtését, amely képes katalizálni a folyamatos és fenntartható fejlődést. Az oktatás és a képzés kulcsfontosságú a befogadó társadalom elérésében, ahol minden polgárnak lehetősége van az ország társadalmi és gazdasági életében való teljes részvételre.

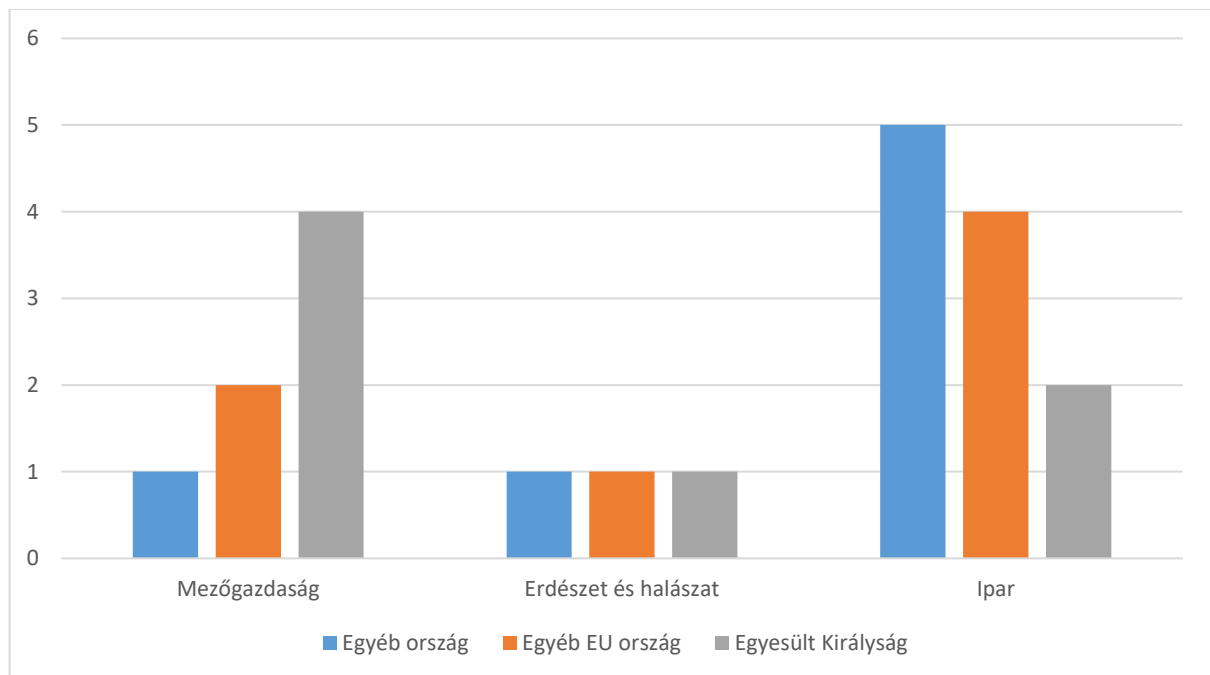
Annak biztosítása érdekében, hogy ezeket a célokat elérjék, az oktatást széles körű nyilvános konzultáció révén fejlesztik. Ez biztosítja az oktatás fejlesztését Írországban, amely jelentős mértékben járul hozzá a gazdasági jólét további növekedéséhez és a társadalmi kohézió mélyítéséhez.

XVIII. A BREXIT HATÁSA ÍRORSZÁGRA¹¹⁸

Az Egyesült Királyság kiválása az Európai Unióból, minden bizonnyal meghatározó hatással lesz Írországra. A mai napig meghatározó az export az Egyesült Királyság irányába. Mint az a 8. ábra is mutatja, a fő gazdasági értéket adó iparág jelentős része nem az Egyesült Királyságba exportál, ezért a brit piac mellett letenni a voksot hosszú távon értelmetlen lenne. Ugyanakkor a törekeny és főként kis vállalkozásokból álló mezőgazdasági ipar nagymértékben exportál még Britanniába, ezért nem lehet figyelem nélkül hagyni.

¹¹⁸ A fejezet jelentős mértékben merít Kovács Krisztián 2019.szeptember 03-án, Concorde blogon megjelent, Írország és a Brexit hatása – lehetőségek és kockázatok című munkájából.

8. ÁBRA: ÍR EXPORT IRÁNYÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

119

Az ország eddigi válság időszakaiból történő kilábalásában meghatározó szerepet játszott az európai integráció, így ebben a helyzetben is az európai projekt lehet a megoldás.

Európa tisztában van vele, hogy a Brexit legjobban az íreket érinti, az országot ennek megfelelően is kezeli az Egyesült Királysággal folytatott tárgyalások folyamán. Az elsődleges szempont az észak-írországi béke fenntartása, a sziget integrációjának fenntartása. A folyamatba természetesen bevont Írország, hatalmas formális és informális befolyásra tett szert.

Írország Brexit kapcsán betöltött szerepét a londoni kormány is felismerte és az EU-val folytatott tárgyalásai kapcsán figyelembe is veszi.

Mint azt a fenti ábrából is látjuk „a brexittel járó gazdasági hatások súlyosan érintik Írországot, amit csak a többi EU-s ország által nyújtott kompenzációkkal tud áthidalni.”

¹¹⁹ Ír Központi Statisztikai Hivatal: <https://www.cso.ie/en/statistics/externaltrade/> Letöltve: 2020.04.23.

„Az ír és brit gazdaság integrációja olyan mély, hogy ez nem is lehetne másképp. Mindkét fél megfogja érezni a hatását. Különbőség talán a hatás elhúzódásában lehet, mivel az ír gazdaság mögött ott az EU, mint háttérország.”

„Az ír gazdaságot leginkább gazdasági regionális szinten fogja érinteni, de eltérő mértékben az adott régió specifikációi mentén. Az ország középső részén a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás és a halászat, míg déli és keleti régiókban az építőipar és a szolgáltatóipar egyes ágai fognak helyi GDP csökkenést mutatni.”

A Brexit megállapodás rendezte az észak-írországi határ helyzetét, de gazdaságilag előnyt nem jelent Írországnak. Az Egyesült Királyság és Írország között 1998-ban aláírt Nagypénteki egyezmény garantálja az ír-északi határ szabad átjárhatóságát, így a Brexit kapcsán olyan megoldást kellett találni, amely az Egyesült Királyság EU-ból történő kilépése után is lehetővé teszi az Ír-sziget belső határának ellenőrzés nélküli átjárhatóságát. A megoldás végül az lett, hogy az Európai Unió vám-határa nem az Írország és Egyesült Királyság közötti határra, hanem az Ír-sziget és Nagy-Britannia közé kerül (így tehát az Egyesült Királysághoz tartozó Észak-Írország az EU vám-fennhatósága alatt marad).

A negatív gazdasági hatások ellenére, bizonyos területeken pozitív hatást tapasztalhatunk a Brexit kapcsán. A külföldi brexit elől menekülő vállalatok miatt megugranak a beruházások az országban. Mint azt már láttuk dolgozatomban, Írország történelmi múlttal rendelkezik a külföldi beruházások hathatós és tartós bevonása területén. „Az elmúlt években egy olyan kicsi ország, mint az íreké, akik az EU népességének kevesebb, mint 1%-át, és a GDP-jének kevesebb, mint 2%-át adják, elérték, hogy az EU-ba áramló külföldi beruházások több mint 5%-a nálunk landoljon.”

Ezek a brexit elől menekülő cégek, már a Brexit bejelentésének idején felismerték, hogy a szomszédos Írország gazdasági struktúrája, jogrendszere, szabályozási környezete nagyon hasonló az Egyesült Királysághoz. Nem utolsósorban szemponként jelölték ki, hogy a munkaerő hasonló végzettségű, és szintén angol anyanyelvű. Felismerték, hogy a fenti előnyök mellett az ország előnyös adózási környezettel és az EU egységes piacának, vámuniójának és monetárisuniójának határain belül várja őket. Ráadásul a beruházók 30%-át a könnyen áttelepíthető pénzügyi, közvetítői szektor teszi ki Nagy-Britanniában. Ezeknek a relokációja sokkal könnyebb és gyorsabb, mint egy feldolgozó ipari, gépipari vagy építőipari beruházásé. „Vagyis ami az Egyesült Királyság hátránya, az Írország előnye.”

Akárhogy is, de Írországnak alkalmazkodnia kell a kialakult helyzethez, mert ez fogja meghatározni a jövőjét. Ahogy Finnországnak is megkellett küzdenie 1991-ben a Szovjetunió felbomlásával, akivel a kereskedelmének nagy részét bonyolította. Példaként említhető még Dánia helyzete 1879 után, aki magasabb vámokkal találta magát szemben Németország irányába, és inkább a brit piac fele fordult. Akkora gondokkal talán nem kell szembenéznie Írországnak, de jó példaként állhat előtte.

XVIII.1. Brexit és Írország SWOT analízis

Erősségek

Írországnak számos kulcsfontosságú erőssége van. Mögötte van Európa szolidaritása. Ahogyan Donald Tusk nemrégiben egy dublini utazás során kijelentette, "ha az Egyesült Királyság javaslata elfogadhatatlan Írország számára, akkor az az EU számára is elfogadhatatlan. Az Egyesült Királyság jövőjének kulcsa Dublinban rejlik." Érdekesség, hogy van-e valamilyen időszakban quid pro quo, különösen az euróövezet fiskális integrációjának témájában.

Egy másik kulcsfontosságú ír erő az, hogy szoros kulturális kapcsolat van az Egyesült Királysággal. Közös nyelvük van, hasonló törvényekkel rendelkeznek, a világ második legforgalmasabb folyosója a Dublin és London között van. Írország és Nagy-Britannia hetente több mint 1 milliárd euró értékű árut és szolgáltatást cserél. Jól ismerik egymást, és kapcsolataik történelmileg többé kevésbé jónak mondható. Ténylegesen céljuk, hogy a lehető legközelebb álljanak egymáshoz a kereskedelem és a politikai kapcsolatok szempontjából. „Az Egyesült Királyságnak és az Ír Köztársaságnak egyedülálló kapcsolata van, amely sajátos földrajzokra, történelmükre és kereskedelmükre épül, továbbá a mélységes családi kötelékekre és az érzelmi kötelékekre, amelyek egyesítik őket.”¹²⁰

Harmadszor, Írországnak figyelemre méltó nemzetközi üzleti architektúrája van az egész világon, mivel az ír vállalkozások új piacokat akarnak keresni, vagy építeni a meglévőkre.. Írország nagykövetségei és konzulátusai vannak a világ minden sarkában. Nemrégiben a Külügyminisztérium közzétette diaszpóra nyilvántartásának második változatát: mely 769

¹²⁰ Theresa May nyílt leve az Irish Times-nak. <https://www.irishtimes.com/opinion/theresa-may-i-want-ireland-and-the-uk-to-have-a-stronger-relationship-after-brexit-1.3029328> Utolsó letöltés: 2020. 05. 18.

ír szervezetet tartalmaz. Ezenkívül az Enterprise Ireland és az IDA elképesztő munkát végez a globális kereskedelmi lábnyom fejlesztésében.

Gyengeségek

Mielőtt felvázolnám a helyzet gyengeségeit, hadd emlékezzünk arra, hogy ezek 2015 előtt egyáltalán nem voltak gyengeségek.

Gyengeségek között szerepel a függőség, amelyet az Egyesült Királyság export-piaca okoz. Exportórként, ha olyan gazdaságba értékesít, amely lassabb ütemben növekszik, mint a sajátja (az Egyesült Királyság gazdasága 1,5% -kal nőtt 2017-ben, szemben az euróövezet 2,7% -ával és Írország 7% -ával)¹²¹, és a saját valutája drámaian csökkent (a Brexit népszavazása napján 1 euró = 76 pennyről, 89 pennyre), nagyon jelentős kihívásokkal néz szembe.

Az összes behozatal és kivitel 80% -a Írországba vagy Írországból Nagy-Britannián keresztül zajlik. Ez egyben a legolcsóbb, idő- és kulturális szempontból leghatékonyabb egy ír ember számára. 24 órán belül lehet akár többször is elutazhatunk Londoba, Beleafstba, Dublinba, Menchesterbe. Tanulhatnak az Írek a világ legjobb egyetemein anélkül, hogy messzire keljen utazni a szülőföldjüktől. A Brexit előhozta azt a stressztesztet ami megkérdi: Mi lenne, ha kivezetnénk az Egyesült Királyságot az egyenletből, mit tennénk?

Lehetőségek

Természetesen egyáltalán nem lehetne előre lépni, ha nem tudnánk keresni a lehetőségeket.

Számos olyan szervezet van Írországban, amely hajlandó segíteni ebben a kihívásban:

1. Az Enterprise Ireland létrehozta a kkv-k számára a Brexit eredménykártyát, valamint egy erre a célra elkészített dedikált „Prepare for Brexit” weboldalt. Itt a kkv-k információt szerezhetnek a „Legyen felkészülve” támogatásról, a közelgő Brexit klinikákról¹²² és további üzleti stratégiával kapcsolatos tanácsokról.

¹²¹ Ír Pénzügyminisztérium: <https://www.gov.ie/en/organisation/department-of-finance/?referrer=> Utolsó letöltés: 2020. 05. 18.

¹²² Ezeket a klinikákat úgy tervezték, hogy segítsék a vállalatokat a Brexit által jelentett kockázatok és lehetőségek kihasználásának hatékony megtervezésében és azonnali fellépésben, növelve az üzleti vállalkozás ellenálló képességét..

2. Az InterTradeIreland honlapján külön Brexit oldal található, és „Start to Prepare” utalványokat kínálnak. Brexit tanácsadói szolgáltatással és tarifákkal kapcsolatos információs szolgáltatással rendelkeznek.
3. A Helyi Vállalati Irodák (LEO) is létrehozta egy Brexit oldalt, amely egy Brexit mentorprogramot kínálnak, amelyben a tapasztalt vezérigazgatók és vezetők tanácsot adnak a kkv-knak az üzleti stratégiáról.
4. A Bord Bia (Ír Élelmezési Testület) kifejlesztett egy Brexit-barométert, amely a kormányzati és az EU-támogatásokra, az ellátási lánc logisztikájára, valamint a vám- és valuta információkra összpontosít.

Az Írország Turizmusa tovább dolgozik a látogatók keresése érdekében, elismerve a brit turizmus csökkenését: Nagy-Britanniából érkezők száma 3,9 millió volt 2016-ban; a legmagasabb az összeomlás előtt. Az adatok 2,7 millióra estek. A brit látogatók 2016-ban átlagosan 309 eurót költöttek per fő, 2017-ben alig több mint 60 millió veszteséget okozva. Észak-Amerika kivételesen jól teljesített: több mint 2,1 millió látogató érkezett az Egyesült Államokból és Kanadából, + 16% -kal több az előző évhez képest. A hosszú távú piacok szintén erőteljes növekedést mutattak, az ausztráliai és a fejlődő piacok érkezése + 13% -kal növekedett. Európai látogatók száma is növekedett + 5,5% -kal.¹²³

A közvetlen külföldi befektetések terén az IDA természetesen szorosan figyelemmel kíséri a helyzetet, és az alábbiakról tudott jelentést tenni: A megnyert beruházások magas szintje 2017-ben stabil maradt, az IDA által az év során 237 új beruházással biztosítva volt. Az új névbefektetések száma az előző évi 99-ről 111-re nőtt. Az IDA ügyfelek foglalkoztatása pedig 5,3% -kal nőtt 2017-ben, szemben az országos átlaggal, a 2,3% -kal.¹²⁴

Veszélyek

¹²³ Írország Turizmusa weboldala: <https://www.tourismireland.com/TourismIreland/media/Tourism-Ireland/Press%20Releases/Press%20Releases%202017/SOAR-Report-February-2018.pdf?ext=.pdf> Utolsó letöltés: 2020. 05. 18.

¹²⁴ IDA (Irish Development Agency) weboldala: <https://www.idaireland.com/newsroom/end-year-results-2017> Utolsó letöltés: 2020. 05. 18.

Sok tág, elvont fogalmat találunk a veszélyekről. Őszinténszólva, nehéz őket meghatározni, de egy tanulmány¹²⁵ hasznos perspektívát kínált, az ágazatok és azok földrajzi elkülönítése révén. A tanulmány rámutat arra, hogy öt ágazat, az élelmiszeripar, az elektromos gép gyártás, a gyógyszeripar, a repülés és a nagykereskedelem, a várt gazdasági negatív hatás 90% -át érzékeli. Ennek fele önmagában, az élelmiszer- és gyógyszeripar. Ennek következménye az, hogy egyes meghatározott régiókban lesz érezhető a legnagyobb hatás. Természetesen az élelmiszeripar elsősorban Írország vidéki területén található, míg Cork az ország gyógyszerészeti fővárosa. Kevesebb pótlólagos munkalehetőség van ezeken a területeken, mint Dublinban.

Végül valószínű, hogy új versenytárs jelenik meg az ír piacon. Ugyanúgy, ahogy Máltán, az Egyesült Királyságban kerestek piacot az ír cégek a recesszió idején, a brit vállalatok valószínűleg ugyanezt teszik, és zöld szigetre lépnek, hogy versenyképes áron értékesítsék áruikat és szolgáltatásaikat (melyet a font leértékelődése segíthet). Ez nagyobb változatosságot és választékot kínál az ír fogyasztó számára, és új belépőt jelent a meglévő ír vállalkozások piacára.

XIX. AKTUALITÁS: COVID-19

Manapság mindenkit a Covid-19, nemzeti gazdaságokra gyakorolt hatása érdekel. A hatás elkerülhetetlenül negatív lesz, mellyel nincs másként Írország sem. Az előző krízis alatt, 2007 és 2014 között, az ír kormány összesen 120 milliárd euró kölcsönt vett fel. Az új koronavírus okozta gazdasági krízis sokkal mélyebb lesz, de remélhetőleg nem tart olyan sokáig. A The Irish Times írója John FitzGerald szerint a mostani krízist az Ír gazdaság át tudja vészelné negyed annyi hitellel, mint az előzőt.

Az OECD tanulmánya szerint a termelés azokban a gazdaságokban amik leálltak 25%-os visszaesést szenvedhet el. A csúcsosodás hosszától függően, az éves termelésre gyakorolt hatása jóval enyhébb lesz.

Most már tisztán látszik, hogy nem 3 hónapos periódusról beszélhetünk. Amíg egy hatásos oltás nem lesz elérhető – remélhetőleg 2021 nyara – a gazdaságok nem fognak visszatérni

¹²⁵ Cliff Taylor (2018): Brexit's huge threat to rural Ireland and its beef and dairy industries. Forrás: <https://www.irishtimes.com/business/economy/brexit-s-huge-threat-to-rural-ireland-and-its-beef-and-dairy-industries-1.3391148> Utolsó letöltés: 2020. 05. 18.

a megszokott kerékvágásba. A korlátozások nagy részét nem lehet feloldani annak elkerülésének érdekében, hogy egy második nagy fertőzési hullám induljon el a világban.

Tehát az Európában jelentkező súlyos gazdasági zavar, a nyár folyamán is tarthat, ami azt jelenti, hogy az éves termelés visszaesése Írországból akár a 10%-ot is meghaladhatja. Jelenleg úgy néz ki, hogy a munkanélküliség elérheti a munkaképes lakosság 25%-át. Bizonyos ágazatok, mint például a turizmus elképzelhető, hogy 2022-ig se áll vissza a normálisba.

A krízis nem szinkronban robbant ki, Kína már kilábalóban, Európa lezárva, az USA Európa után kicsit lemaradva. Ez azt jelenti, hogy Kína hiába termel az Európai és Amerikai piacok felvevő képessége év végig biztosan nem fogja követni, tehát a világkereskedelmi lánc addig nem fog visszaállni normálisba.

Az OECD analízise szerint, az összes OECD ország közül a krízisnek Írországból lesz a legkisebb hatása.

A gyógyszeripar, az orvostechnikai eszközök gyártását és az IT szolgáltatások területét alig zavarja a krízis, mivel a felvevő piacot kevésbé érinti az. Mivel az emberek továbbra is fognak enni ezért az ír élelmiszerek –leszámítva a Brexitet- iránti kereslet is az elsők között fog stabilizálódni. Ez azt jelenti, hogy a vihar után az ír gazdaság gyorsabban térhet vissza a normál munkavégzéshez, mint azok a gazdaságok, amelyek olyan termékektől függenek, mint például autók és repülőgépek.

XIX.1. Fiskális politika a koronavírus válság kezelésére

A koronavírus járvány súlyosan befolyásolja az emberek életét Írországból és az egész világon. Noha az emberi hatás központi, a gazdasági hatások erősek és széles körben elterjedtek. Egy kiegyensúlyozott válasz segít mindenkinek számára a legjobb eredmény elérését, és minimalizálja a hosszú távú hatásokat.

A kormányoknak központi szerepet kell játszani a gazdaság rövid távú támogatásában és a hosszú távú károk elkerülésében. Az Európai Unió támogatásai is segítséget nyújtanak. Az egészségügyi rendszerek megkövetelik a szükséges erőforrásokat. Széles körben további kiadásokra és nagymértékű költségvetési támogatásra van szükség annak biztosításához, hogy a munkavállalók és a vállalatok képesek legyenek megbirkózni a viharral.

A ír kormány, 3,2 milliárd eurós potenciális költségvetési támogatást jelentett be, elsősorban a munkaképtelen emberek támogatására. Ez a nemzeti jövedelem körülbelül 1,5% -át teszi ki, és majdnem olyan magas, mint egy rendezetlen Brexit esetében öt évre elkülönített keretösszeg. Ez az összeg esetleg még növekedhet, attól függően mit hoz a jövő.

Egy ilyen lépés teljesen megváltoztatja költségvetési kilátásokat. Miközben a járvány helyzet előtt, Írország úgy vélte, hogy a következő években többletet fog elérni, a költségvetési egyenleg hirtelen visszaállt a hiányra. Az adóbevételek - különösen a jövedelemadók, a társadalombiztosítási járulékok és az áfa - hirtelen csökken. A helyzettől független kiadásokhoz hozzáadva a költségvetési hiány valószínűleg meghaladja a 3% -os felső határt. Ez a szám akár magasabb is lehet, ha a helyzet súlyosbodik, és nagyobb költségvetési intézkedésekre van szükség.

Ez a megfelelő fiskális politika egy ilyen helyzetben. Noha az ilyen visszaesési mutatók normál időben riadalmat keltenének, a közegészségügyi vészhelyzetre és a gazdasági visszaesésre a legjobb válasz az, hogy az egészségügyi rendszer rendelkezzen megfelelő forrásokkal, megtámogassák az emberek jövedelmét, valamint a vállalkozások és a gazdasági tevékenység folytonosságát. Ez hozzá fog járulni annak biztosításához, hogy a gazdaság a lehető legjobb formában maradjon, és képes legyen támogatni a munkahelyeket és az államháztartást, amikor az egészségügyi feltételek megengednek.

A költségvetési helyzet romlása várhatóan visszafordul, amikor a gazdaság fellendül és amikor az extra kiadásokra már nincs szükség. A helyes politikai intézkedések mellett ennek az időszaknak csak egy „átmeneti sokknak” kell lenni. Pontosan ez a helyzet ami időszerű, célzott és átmeneti politikai intézkedéseket kíván. Ha a költségvetési egyenleg ideiglenesen romlik is, nem feltétlenül jár az államháztartás tartós károsodásával.

A válság óta alkalmazott prudens adósságkezelés és a támogató monetáris intézkedések kedvező hátteret biztosítanak. Az állam hitelfelvételi költsége továbbra is lényegében nulla. A központi bankok intézkedései valószínűleg továbbra is biztosítják, hogy a kormányok ezen a kihívásokkal teli időszakokban alacsony kamatozású hitelt vehessenek igénybe.

Írország és az EU fiskális szabályai rendelkeznek „kivételes körülményekről”. Ezt korábban olyan országokban alkalmazták, amelyek súlyos terrorista fenyegetésekkel szembesültek, vagy amelyek jelentős migráns beáramlással néztek szembe. A rendelkezés egyértelműen

alkalmazandó a jelenlegi világjárvány helyzetben. Ez lehetővé teszi a 3% -os felső határ és a középtávú célok eléréséhez szükséges rugalmasságot.

A jövőre nézve a negatív gazdasági hatásoknak vissz kell fordulni, mivel javul a közegészségügyi helyzet Írországban és világszerte. Remélhető, hogy sok tevékenység ésszerű időn belül visszatér a normál kerékvágásba. Ennek ellenére néhány hatás tartós lehet. Írország adósságrátája valószínűleg lényegesen magasabb lesz a tervezettnél.

Ez megnehezíti a következő kormány feladatát. Az elkövetkező években továbbra is nehéz döntéseket kell hozni, a jobb egészségügyi ellátás és a lakhatási válság megoldásának érdekében. Noha a koronavírus-járvány emberi és gazdasági költségei valószínűleg magasak lesznek, az államnak megvan a fiskális képessége arra, hogy támogassa polgárait ezen kivételes körülmények között.

XX. ÖSSZEFOGLALÓ

Nagy-Britannia és Írország között, az Írország függetlensége érdekében lezajló tartós alkotmányos és forradalmi konfliktus vezetett az 1919–1921 közötti angol-ír háborúhoz. Írország 32 megyéjéből 26 kikerült a brit kormányzás alól, és létrejöttek Észak-Írország, amelyek továbbra is az Egyesült Királyság része maradt és az Ír Szabad Állam. Az ír választók többsége megszavazta a szerződés elfogadását. Az ír republikánus hadsereg azonban egy köztársaságért küzdött, nem pedig Írország megosztásáért. Az 1922–1923-as ír polgárháború alatt az IRA erőteljesen vitatta a szerződést, heves terrortámadásokkal. A Szerződést támogató vezetők és írek megértették a teljes ír függetlenség igényét, de felelősségüknek tekintették az erőszak megszüntetését. Az IRA kijelentette a háború végét a felesleges gyilkosságok elkerülése érdekében. Az Ír Köztársaság, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága sok éven keresztül továbbra is a feszültségek között létezett egymás mellett. Maga függetlenedés igénye és a háború nem egyedi a világtörténelemben. Észak-Amerikától, Dél-Amerikán át, Ázsiáig. Különlegessége nem magában a folyamatban, hanem annak idejében mérhető fel. Erőszakos függetlenedés az 1900-as években ritkának mondható. A független állam nem sokkal a szabadság elnyerése után egy globalizálódó Európában, világban találta megát. Ennek a kihívásnak kellett megfelelni az ír gazdaságnak.

Írország gazdasági történetében nincs sok sikertörténet. Elsősorban a stagnálás és hanyatlás, valamint Nagy-Britanniától való nagy függőség uralja. Az úgynevezett protekcionista időszak alatt Írország gazdasági helyzete nem javult. Az importkvóták és a magas adózási akadályok okozták az ország gyenge regionális versenyhelyzetét. Az Ír Köztársaság nem volt vonzó befektetési hely, vidéki és elmaradott, olyan súlyos problémákkal, mint a magas munkanélküliség és az alacsony életszínvonal. Aztán hirtelen, Írország gazdasági teljesítménye gyorsan megváltozott. A korábban elkülönödött ország, egyszintre emelkedett Európa és a világ többi nemzetével. A külföldi befektetéseknek köszönhetően, a kulcsfontosságú ágazatok, például az információs technológia jelentős és gyors gazdasági növekedése elősegítette a korábbi gyenge ír gazdaság átalakítását Európa egyik legsikeresebb gazdaságává. Így az Ír Köztársaság nemcsak fejlettebb lett, mint az Egyesült Királyság, hanem korábbi hagyományos és depressziós imázsát felváltotta egy modern és kozmopolita kép. Ezt az 1990-es években írországi gazdasági csodát hívjuk „Kelta tigrisnek”.

Az utóbbi évtizedekben tapasztalt ír jólét, az Európai Unió tagság, mind pedig a politikai függetlenség eredménye, mely lehetővé tette a tagság legjobb kihasználását, politikai szabadságot adott mely mentén olyan döntéseket tudtak hozni, amelyek megfeleltek a saját körülményeiknek. Ez igaz más, kisebb uniós országra is, tehát az „ír csoda” egy nagyobb kép része. Természetesen hibákat követtek el, ahogy mások is az adott történelmi időszakban. Hibáik nem voltak különösebben szokatlanok és végül meg is oldották őket. De hát nem arról szól a szabadság, hogy szabadon követünk el hibákat? A lényeg, hogy tanulunk belőle és nem ragadunk bele azokba.

XXI. BIBLIOGRÁFIA

Apáti Anna Zita (1999): A kettészakított sziget. Alexandra Kiadó, Pécs

Arató Endre (1978): A nemzetiségi kérdés Nagy-Britanniában, Kossuth Kiadó, Budapest

Armour W. S (1935).: Facing the Irish question. Duckworth Kiadó, London.

Bell J. Bowyer (1971)r: The secret army : IRA, 1916-1970. John Day Co, New York.

Boll Heinrich (1963): Írországi napló. Európa, Budapest.

Braidwood John (2004): Nationality, identity and minorities in the UK and Ireland. Bíbor Kiadó, Miskolc.

Caulfield Max (1964): The Easter Rebellion. London.

Celtic Countries Magazine (2007): Ireland's economic miracle: What is „The Celtic Tiger”.

Connolly S. J.(1998): The Oxford companion to Irish history. Oxford Univ. Press, Oxford.

Copenhagen Economoics (2018): Ireland & The Impacts of Brexit.
Forrás:<https://www.copenhageneconomics.com/publications/publication/ireland-the-impacts-of-brexit> Letöltve 2020. 04. 23.

Cronin Sean (1980): Irish nationalism: A history of its roots and ideology. The Academy Press, Dublin.

Csorba László et al. (1998): 19. századi magyar történelem 1790-1918. Korona Kiadó, Budapest.

Foster Robert (1989): Modern Ireland 1600-1972, London.

Girvin Brian (2018): An Irish Solution to an Irish Problem
<https://doi.org/10.1017/S0960777317000443> Letöltve: 2020.04.23.

Greaves Charles Desmond: (1973) Az ír válság. Kossuth Kiadó, Budapest

Gyurcsik Attila (2019): Írország: hogyan lett Európa beteg emberéből kelta tigris?
Forrás:<http://concordeblog.hu/2019/09/13/irszag-hogyan-lett-europa-beteg-emberebol-kelta-tigris/> Letöltve: 2020.04.23

IMF adatbázisa: <https://www.imf.org/en/Countries>

Kabdebo Thomas (1988): The Hungarian - Irish "parallel" and Arthur Griffith's use of his sources. St. Patrick's College, Maynooth.

Mazars Ireland: Brexit – Potential impact for Ireland (2019): Forrás: <https://www.mazars.ie/Home/Services/Brexit/Brexit-potential-impact-for-Ireland> Letöltve: 2020.04.23.

Moody T. W. ; Martin F. X.(1999): Írország története. Corvina Kiadó, Budapest.

OECD Economic Surveys: Ireland 1999, OECD Publishing, Paris,

O'Rourke Hjortshoj Kevin (2017): Independent Ireland in Comparative Perspective Forrás: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0332489317735410> Letöltve: 2020.04.23

Phelan John (2018): It wasn't luck that made Ireland's Celtic Tiger roar. Center of the American Experiment. New York.

Rosa Peter (1990): Rebels: The Irish rising of 1916. Bantam Press, London.

Tálas Andrea (2010): HVG, Kitejlesedett északír önkormányzat: Igazságot szolgáltatnak, 2010. március 20, 24. o

Világbank adatbázisa: <https://data.worldbank.org/products/ids>

Zichermann István (2009): Az IRA története. Anno Kiadó, Budapest.

www.timesonline.co.uk

XXII. MELLÉKLET

1. TÁBLÁZAT: ÍRORSZÁG FŐBB GAZDASÁGI MUTATÓI 1980- 2019.

Év	GDP milliárd \$	Egy főre jutó GDP \$	GDP változás	Infláció változás %-ban	Munkanélküliség %-ban	Államadósság GDP %-a
1980	24,2	7074	2,9%	18,3%	n/a	n/a
1981	27,2	7831	2,5%	20,2%	n/a	n/a
1982	29,3	8352	1,5%	17,2%	n/a	n/a
1983	30,2	8559	-0,7%	10,4%	n/a	n/a
1984	32,3	9082	3,2%	8,6%	n/a	n/a
1985	34	9526	1,9%	5,5%	17,7%	n/a
1986	34,8	9757	0,4%	3%	18,1%	n/a
1987	37	10353	3,6%	3,2%	18,8%	n/a
1988	39,5	11086	3%	2,2%	18,4%	n/a
1989	43,3	12238	5,6%	4%	17,9%	n/a
1990	48,3	13683	7,7%	3,4%	17,2%	n/a
1991	50,8	14290	1,6%	3,1%	19%	n/a
1992	53,8	15016	3,6%	3,2%	16,3%	n/a
1993	56,3	15642	2,3%	1,4%	16,7%	n/a
1994	60,9	16862	5,9%	2,4%	15,1%	n/a
1995	68,2	18784	9,6%	2,5%	14,1%	78,6%
1996	75,7	20723	9,1%	2,2%	11,8%	69,9%
1997	85,3	23100	10,7%	1,3%	9,9%	61,7%

1998	93,5	25065	8,5%	2,1%	7,6%	51,5%
1999	105,1	27842	10,6%	2,4%	5,8%	46,7%
2000	117,8	30757	9,6%	5,3%	4,5%	36,1%
2001	127,5	32779	5,8%	4%	4,2%	33,2%
2002	137,6	34781	6,3%	4,7%	4,8%	30,6%
2003	144,8	35996	3,1%	4%	4,9%	29,9%
2004	158,8	38728	6,8%	2,3%	4,8%	28,2%
2005	173,8	41369	6%	2,2%	4,7%	26,1%
2006	189	43744	5,5%	2,7%	4,9%	23,6%
2007	204	45905	5,2%	2,9%	5%	23,9%
2008	199,9	44259	-3,9%	3,1%	6,8%	42,4%
2009	192	42221	-4,7%	-1,7%	12,7%	61,5%
2010	197,8	43291	1,8%	-1,6%	14,6%	86,1%
2011	207,8	45359	2,9%	1,2%	15,4%	110,4%
2012	211,7	46058	0%	1,9%	15,5%	119,7%
2013	218,6	47422	1,6%	0,6%	13,8%	119,6%
2014	241	52133	8,3%	0,3%	11,9%	104,7%
2015	305,7	65656	25,5%	-0,1%	10%	77,1%
2016	325,4	69248	5,1%	-0,2%	8,4%	72,9%
2017	357,2	75538	7,8%	0,3%	6,7%	68,5%
2018	381,7	79925	6,8%	0,9%	5,5%	67,2%
2019	405,6	84084	6,2%	1,3%	5,2%	65%

2. TÁBLÁZAT: ÖSSZEHASONLÍTÓ TÁBLÁZAT: IRL, USA, UK.

Év	GDP Milliárd \$			Munkanélküliség			Fizetési mérleg GDP %-a		
	IRL	USA	UK	IRL	USA	UK	IRL	USA	UK
1980	24,2	2857	501,8	n/a	7,1%	7,1%	-10,5	0,08	0,5
1981	27,2	3207	544,1	n/a	7,6%	9,6%	-12,6	0,1	1,5
1982	29,3	3343	590,1	n/a	9,7%	10,7%	-8,8	-0,2	0,5
1983	30,2	3634	639,2	n/a	9,6%	11,5	-5,6	-1	0,3
1984	32,3	4037	677,1	n/a	7,5%	11,7	-5,1	-2,3	-0,5
1985	34	4339	727,6	17,7%	7,2%	11,4	-3,3	-2,7	-0,3
1986	34,8	4579	765,7	18,1%	7%	11,3%	-2,8	-3,2	-1
1987	37	4855	826,9	18,8%	6,1%	10,4%	-0,2	-3,3	-1,5
1988	39,5	5236	905,1	18,4%	5,4%	8,5%	0,2	-2,3	-3,5
1989	43,3	5641	964,9	17,9%	5,2%	7,2%	-1,3	-1,7	-4
1990	48,3	5963	1008,3	17,2%	5,6%	7,1%	-0,7	-1,3	-3
1991	50,8	6158	1030,9	19%	6,8%	8,8%	0,7	0,04	-1,3
1992	53,8	6520	1058,6	16,3%	7,4%	9,9%	1	-0,8	-1,5
1993	56,3	6858	1110,7	16,7%	6,9%	10,3%	3,5	-1,2	-1,3
1994	60,9	7287	1178,1	15,1%	6,1%	9,5%	2,6	-1,7	-0,5

¹²⁶ IMF adatbázisa:

https://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?sy=1980&ey=2023&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=178&s=NGDP_RPCH%2CPPP_GDP%2CPPP_CPI%2CPCPI_PCH%2CLUR%2CGGXWDG NGDP&grp=0&a=&pr.x=44&pr.y=8 Letöltve: 2020.04.23.

1995	68,2	7639	1233,2	14,1%	5,6%	8,6%	2,5	-1,5	-0,7
1996	75,7	8073	1287,1	11,8%	5,4%	8,1%	2,7	-1,5	-0,6
1997	85,3	8577	1359,7	9,9%	4,95	6,9%	2,4	-1,6	-0,05
1998	93,5	9062	1425,2	7,6%	4,5%	6,2%	0,4	-2,4	-0,5
1999	105,1	9630	1495,3	5,8%	4,2%	5,9%	-0,1	-2,9	-2,5
2000	117,8	10252	1581,3	4,5%	3,9%	5,4%	0,6	-3,9	-2,2
2001	127,5	10581	1664	4,2%	4,7%	5,1%	0,2	-3,6	-2
2002	137,6	10936	1729,7	4,8%	5,8%	5,2%	0,25	-4,1	-2
2003	144,8	11458	1819,7	4,9%	5,9%	5%	0,5	-4,5	-1,7
2004	158,8	12213	2035,4	4,8%	5,5%	4,8%	-0,09	-5,1	-2,3
2005	173,8	13036	2035,4	4,7%	5%	4,8%	-3,5	-5,7	-1,9
2006	189	13814	2144,5	4,9%	4,6%	5,4%	-5,4	-5,8	-2,7
2007	204	14451	2267,1	5%	4,6%	5,3%	-6,5	-4,9	-3,3
2008	199,9	14712	2304,7	6,8%	5,8%	5,7%	-6,3	-4,6	-3,9
2009	192	14448	2223,6	12,7%	9,2%	7,6%	-4,6	-2,5	-3,3
2010	197,8	14992	2293,4	14,6%	9,6%	7,9%	-1,2	-2,8	-3,1
2011	207,8	15542	2377,4	15,4%	8,9%	8,1%	-1,6	-2,8	-1,7
2012	211,7	16197	2458,8	15,5%	8%	8%	-3,4	-2,6	-3,4
2013	218,6	16784	2555,5	13,8%	7,3%	7,5%	1,5	-2	-4,7
2014	241	17527	2670,7	11,9%	6,1%	6,2%	1	-2,	-4,7
2015	305,7	18224	2762	10%	5,3%	5,3%	4,4	-2,2	-4,9
2016	325,4	18715	2844,1	8,4%	4,8%	4,8%	-4,2	-2,3	-5,3

2017	357,2	19519	2952,5	6,7%	4,3%	4,4%	0,5	-2,2	-3,5
2018	381,7	20580	3065,4	5,5%	3,8%	4%	10,5	-2,3	-3,8
2019	405,6	21427	3162,4	5,2%	3,6%	3,8%	-9,5	-2,3	-3,7